

ЖИВОТВОРНИ ИСТОЧНИК

ЧАСОПИС ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ ♦ БРОЈ 46 ♦ ГОДИНА X ♦ БРОЈ О СВЕТОЈ ПЕТКИ

ОСВЕЂЕЊЕ
САБОРНОГ ХРАМА
РОЂЕЊА
ПРЕСВЕТЕ
БОГОРОДИЦЕ
У ЗВОРНИКУ

ПОКЛОНИЧКО
ПУТОВАЊЕ
У ЈАШИ
- РУМУНИЈА

О ДРУГОМ
ХРИСТОВОМ
ДОЛАСКУ

ИМА ЛИ СПАСЕЊА
ИЗВАН ЦРКВЕ?

КО СУ БИЛИ
ВЛАДАРИ
СРЕДЊЕВЈЕКОВНЕ
БОСНЕ?

ВОЈНИ СВЕШТЕНИК

СТАРАЦ ЈОСИФ
ВАТОПЕДСКИ:
ПОДВИГ
– МАТИ ОСВЕЂЕЊА

РОЂЕЊЕ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

Свети Јоаким и Ана
беху пред Богом свети,
али бездетни,
и вапијаше они ка Господу
у јерусалимском храму
и у пустини Хозева,
да им Бог порода да,
јер се децом
Творац прославља

Јави се Анђео Господњи
и поздрави их речима утхе,
да ће у дубокој старости
добити дете,
којим ће се не само они,
већ васцели људски род
прославити,
јер ће то дете
- мајка Спаситеља света бити,
Који ће Својим
Крстом и Васкрењем
- смрт победити

И подари Бог Јоакиму и Ани
преблагословену кћер
Марију, којом се

сав род људски прослави,
јер се она Нова Ева јави,
Родитељка Живота,
слушања Господња,
која би храм,
небо и престо
од небеских сила славнија,
земљом и небесима
прослављена

Данас кад овај велики празник
- Рођења Пресвете Богородице славимо,
своју љубав према Мајци
духовној нашој
сви да пројавимо,
и да једним устима
и једним срцем завапимо:
Благословена си Ти
међу женама,
и благословен је
плод утробе Твоје,
јер нам роди
Спаситеља душа наших

Епископ Фотије

САДРЖАЈ:

ПРЕОБРАЖЕЊЕ БОЖИЈЕ ТВОРЕВИНЕ ОСВЕЋЕЊЕ САБОРНОГ ХРАМА РОЂЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ЗВОРНИКУ	4
БЕСЈЕДА ВЛАДИКЕ ФОТИЈА НА ПРАЗНИК СВЕТЕ ПЕТКЕ: НИЈЕ ЛАКО ДАНАС	8
ПОКЛОНИЧКО ПУТОВАЊЕ У ЈАШИ – РУМУНИЈА – <i>Љиљана Радишић</i>	9
О ДРУГОМ ХРИСТОВОМ ДОЛАСКУ – <i>Радмило Радовић,protoјереј</i>	11
ИМА ЛИ СПАСЕЊА ИЗВАН ЦРКВЕ? – <i>Жељко Теофиловић, protoјереј-ставрофор</i>	13
ТАЈНА ЕВХАРИСТИЈСКЕ ЛИЧНОСТИ ПО СВЕТОМ АПО- СТОЛУ ПАВЛУ – <i>Младен Јуровић, протонамјесник</i> . .	16
СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ: ПИСМО	18
МИСЛИ СВЕТОГ ИСИДОРА ПЕЛУСИОТА	19
ПЈЕСМА ЕПИСКОПА ФОТИЈА: МОЛИТВА СВЕТОМ САВИ	20
ЦРКВА СВЕТИХ АПОСТОЛА ПЕТРА И ПАВЛА У ВРУЋИЦИ – <i>Алекса П. Касаповић</i>	21
КО СУ БИЛИ ВЛАДАРИ СРЕДЊЕВЈЕКОВНЕ БОСНЕ? – <i>Бојан Чечар, protoјакон</i>	28
КАМЕН ИЗ ОСРЕДАЧКЕ ПАРОХИЈЕ – МЕЂАШ ЗЕМЉЕ КРАЉА ДРАГУТИНА – <i>Славиша Тубин, ђакон</i>	33
ДВИЈЕ НЕОБИЧНЕ ЦРТИЦЕ ИЗ НАШЕ ЕПАРХИЈЕ . .	34
ПЈЕСМА: ЗА ПОВРАТАК – <i>Милица Мијатовић</i>	35
ВОЈНИ СВЕШТЕНИК – <i>Давор Арнаут, јереј</i>	36
ПАЗИМО НА ВРЕМЕ – <i>др Слободан Продић</i>	38
ВРИЈЕМЕ ДУХОВНЕ ОСИРОМАШЕНОСТИ – <i>Кристијан Ђокић, протонамјесник</i>	40
ДУГО ПУТОВАЊЕ У ПОГРЕШНОМ ВОЗУ НАУКЕ И РАЦИОНАЛИЗМА – <i>Александар Дугин</i>	42
НАУКА СВЕТИХ МУЧЕНИКА О ИСЛАМУ – <i>Георгије (Јуриј) Максимов, ђакон</i>	43
СТАРАЦ ЈОСИФ ВАТОПЕДСКИ: ПОДВИГ - МАЈКА ОСВЕЋЕЊА (НЕОПХОДНОСТ ПОДВИГА)	45
О ИСКУШЕЊУ	48

Излази са благословом
Његовог Преосвештенства Епископа
зворничко-тузланског г. ФОТИЈА

Година X, број 46, (број о Светој Петки),
Бијељина, 2023.

Главни и одговорни уредник
protoјакон Бојан Чечар

Технички уредник
protoјереј-ставрофор Љубомир Самарџић

Уредништво часописа:
protoјереј-ставрофор Љубомир Самарџић,
protoјереј Синиша Шаренац,
протонамјесник Драјен Ракић,
протонамјесник Немања Ерак,
и protoјакон Бојан Чечар

Адреса уредништва:
Ул. патријарха Павла 40, 76300 Бијељина,
E-mail: casopisivotvorniistocnik@gmail.com

Часопис излази четири пута годишње

Сарадници часописа:
protoјереј-ставрофор Жељко Теофиловић,
protoјереј Радмило Радовић, protoјереј Милош
Зекановић, протонамјесник Кристијан Ђокић,
протонамјесник Младен Јуровић,
јереј Бранислав Недић, ђакон Бојан
Јокановић, ђакон Давор Арнаут,
ђакон Славиша Тубин, Данијел Васић
и Маријана Чечар

Издавач:
Издавачка кућа
Епархије зворничко-тузланске „СИНАЈ“
Ул. патријарха Павла 40
76300 Бијељина, тел: (+387) 055-222-300
факс: (+387) 055-210-960

Лектор:
јереј Давор Арнаут

Тираж:
4600

ОСВЕЂЕЊЕ САБОРНОГ ХРАМА РОЂЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ЗВОРНИКУ

Негова Светост Патријарх српски г. Порфирије служио је Свету архијерејску литургију на празник Рођења Пресвете Богородице – Малу Госпојину, 21. септембра 2023. године у Саборном храму посвећеном овом празнику у Зворнику.

Његовој Светости саслуживали су Преосвећена господа Епископи: зворничко-тузлански Фотије, горњокарловачки Герасим, крушевачки Давид и осијечко-польски и барањски Херувим, архимандрит Данило - директор Патријаршијске управне канцеларије, архимандрит Нектарије - игуман манастира Папраћа, архимандрит Михаило - игуман манастира Свети архангели код Призрена, свештенство и ђаконство.

На богослужењу је појао Хор Храма светог Ђорђа из Бијељине којим руководи диригент Биљана Јефимић.

Светој литургији молитвено су присуствовали предсједник Републике Српске Милорад Додик, премијер Радован Вишковић, министар унутрашњих послова Синиша Каран, посланици у Народној скупштини Републике Српске Зоран Стевановић, Драгомир Васић, Споменка Стевановић, министар безбједности у Савјету министара Ненад Нешић, предсједник Скупштине Брчко дистрикта Синиша Милић, градоначелник и његов замјеник Бојан Ивановић и Милош

Томић, начелници других општина као и други представници политичког, културног и јавног живота Републике Српске и бројни вјерници.

Прије почетка Свете литургије, Патријарх Порфирије извршио је чин великог освећења Храма Рођења Пресвете Богородице уз саслужење архијерејâ и свештенства.

Након молитвеног чина, подијељена су признања заслужним за градњу Саборног храма. На приједлог владике Фотија, Свети архијерејски синод Српске православне цркве одликовао је Орденом Светог Саве другог степена бившег градоначелника, а садашњег посланика у Народној скупштини Републике Српске Зорана Стевановића за заслуге у изградњи Саборног храма.

Градској управи Зворнику додијељен је Орден Светог краља Милутина јер је заједно са одборницима зворничке скупштине препознала значај изградње храма, учествујући са двије трећине од укупног износа.

Орден Светог краља Милутина уручен је и градоначелнику Зворника Бојану Ивановићу за лични допринос овом пројекту, као и доктору архитектуре Драгану Јевтићу за посебне заслуге у реализацији овог пројекта, великим добротвору СПЦ Сави Ерићу за његов труд и љубав.

Добитници највишег одликовања Епархије зворничко-тузланске за велики допринос изградњи Саборног храма су Раде Луjiћ, Драган Миловановић, Брано Лукић постхумно, Јаков Галић, Драгомир Васић, Стеван Радић, Владимира Живковић са породицом, Будимир и др Драгица Михајловић, Душан Стефановић, хачи Јован Митровић,

Сретен Ристић и компанија "Алумина".

Градња Саборног храма Рођења Пресвете Богородице почела је 2008. године.

Грађевински радови на овом храму су завршени, а у току је фрескописање.

Саборни храм има два монументална звоника, чија висина са крстовима износи по 54 метра, као и пет купола, од којих је централна висока 35 метара, док је дужина храма са олтаром 21 и ширина 19 метара.

Посјета српског Патријарха Зворнику почела је синоћ доксологијом у Храму Рођења Светог Јована Претече, где га је дочекао велики број вјерника.

ПАТРИЈАРХ ПОРФИРИЈЕ: ЦРКВА И ПРАВОСЛАВНА ВЈЕРА СРБЕ ЧИНЕ ЖИВИМА

Његова светост Патријарх српски Порфирије захвалио је данас свима који су учествовали у изградњи Саборног храма Рођења Пресвете Богородице у Зворнику, јер су разумјели да је свако насеље без цркве мртво, а да су Црква и православна вјера крвоток који Србе чини живима.

"Као што је човјек без душеш, тако је и свака српска заједница, свако српско мјесто и насеље које у себи нема храма, мртво насеље. Оно не живи истим откуцајем православног срца", истакао је Патријарх Порфирије у обраћању вјерницима након што је освештао храм.

Патријарх је рекао да није могуће замислити Србина без православне вјере и Цркве, у којој је српски народ једно, те подсјетио да је било времена када су Срби губили државе и живјели у различitim државама, али су без обзира на све живјели пуним плућима јер су били са својом Црквом и православном вјером.

"У временима када је српски народ био подељен у много држава, поред много тога заједничког, постоји заједничка круна, а то је православна вјера", рекао је Патријарх Порфирије.

Његова Светост је подсјетио да је Зворничко-сребреничка митрополија из 1232. године, почетака када је Свети Сава добио аутокефалност, прво сједиште имала у Зворнику, па у Сребреници, а протезала се до Ужица и да није било зида, планине, ријеке који су могли да је раздвоје јер је српски народ био јединствен.

Према његовим ријечима, многи и данас покушавају да дијеле српски народ и поремете вриједности на којима је растао, кроз идеје и идеологије, понекад и присилно, хоће да дијеле православно биће човјека, а онда и као народ.

Наводећи да је у једном организму све у хармонији и да се све слаже, Патријарх Порфирије је рекао да је Србин брат другом Србину где год се налазио и да је то зато што постоји исти

квроток, исто дисање, откуцаји срца, а то су православна вјера и Црква.

"Зато сам срећан и благодаран Богу што смо у Републици Српској одавно дошли до такве спознаје, без обзира ко је на којем месту, сви заједно су осетили да је Православна црква квроток који нас чини живима и срце које даје живот нашем народу", истакао је српски Патријарх.

Патријарх је благословио окупљене и пожелио им срећан празник Малу Госпојину, а честитао је и куму предсједнику Српске Милораду Додику који је, поред многих, помогао да овај храм у Зворнику данас изгледа овако, али и изградњу многих других храмова у Српској.

Његова Светост је свима пожелио радост, здравље, мир у души и међусобну слогу, те истакао и значај данашњег празника наводећи да је Пресвета Богородица својом вјером показала који треба да буде наш пут.

"Христа ради, када будемо једно, нико нас неће моћи завађати, делити, имаћемо јединствен организам који ће само онда моћи да истински постоји и познаје другог и другачијег јер овде смо упућени на другог и другачијег", рекао је српски Патријарх.

Патријарх Порфирије освештао је данас Саборни храм Рођења Пресвете Богородице у Зворнику, а кум је био предсједник Републике Српске Милорад Додик.

Његова Светост је први Патријарх који је, послије 90 година, служио Свету архијерејску литургију у Зворнику.

Текст: СРНА

**ОБРАЋАЊЕ ЊЕГОВОГ
ПРЕОСВЕШТЕНСТВА
ЕПИСКОПА
ЗВОРНИЧКО-
ТУЗЛАНСКОГ
ГОСПОДИНА
ФОТИЈА ПРИЛИКОМ
ОСВЕЂЕЊА
САБОРНОГ ХРАМА
РОЂЕЊА ПРЕСВЕТЕ
БОГОРОДИЦЕ У
ЗВОРНИКУ**

Ваша Светости, господине председниче Републике Српске, ваша Преосвештенства, господине председниче Владе Републике Српске, уважена господо министри, уважена господо са свих страна који сте дошли, драга браћо и сестре,

За ова два дана у Зворнику, у једној згуснутој форми, доживели смо историју и есхатологију. Објаснићу ове речи. Историју смо доживели док смо празновали двеста година Старог храма овде у Зворнику, који је подигнут и освећен 1823. године од стране Митрополита зворничко-тузланског Гаврила. Сећали смо се историје овог краја, борбе православних Срба за опстанак и очување својих светиња, сећали смо се наших предака који су се Крстом и Вајсарењем борили да поставе темеље свог живљења овде. Наравно, у томе су се истакли посебни људи који су допринели да се подигне тај дивни храм коме смо, ево, прославили двеста година постојања. То је историја наша, историја Срба у Републици Српској, са ове стране Дрине. То је историја Немањића који су подigli најстарије манастире у нашој Епархији: Тавну, Озрен, Папраћу и Ловницу у XIV веку.

Потом су, по угледу на те манастире, подизане и све друге наше светиње. Дакле, темељи су исти као у Србији – немањићки, светосавски, посвећени Богу и вери православној. Међутим, данас смо, браћо и сестре, учествовали у једном догађају есхатолошком, јер када освећујемо један православни храм он нас увек враћа ка освећењу Храма јерусалимског, Храма Васкрсења Христовог. То је та слика небеска, есхатолошка, која се догађа у историји, али која већ има везе са вечним животом и Царством Небеским. Зато је данас у молитвама, које смо читали за време освећења храма, указано и на икономију спасења у Христу, указано је на старозаветну икономију спасења и новозаветну Свету тајну крштења, на свете тајне Цркве које врхуне у тајни причешћа Телом и Крвљу Христовом и на крају свим светим тајнама којим изобилује наша Црква као пуноћа Силаска Светог Духа на Цркву Божју, на апостоле. То смо данас доживели. Дакле, то су те две ствари које бих истакао.

Са друге стране, желим да поздравим и данашње госте. Дошли сте са разних страна у град Зворник, а то је доказ да је љубав надвладала све. Зато данас имамо оно што наш Патријарх често говори – јединство нашег народа и наше Цркве које је видљиво сада и овде на овој бини, као и јутрос у нашем светом храму, на Светој литургији. На истом месту су представници наше Цркве, архијереји на челу са Патријархом, али и представници Републике Српске на челу са председником Републике Српске г. Милорадом Додиком. То је тај немањићки

идеал који ми хоћемо да негујемо и чувамо, идеал двоглавог орла који символизује да су црквена и земаљска власт у сагласју, у садејству, а да је над њима само Бог. То значи двоглави орао са круном. То је наш идеал који су нам Свети Немањићи поставили и ми то хоћемо да очувамо, поготово овде, у Републици Српској.

Не бих вас много замарао, има много мудријих људи који ће да вам кажу мудрије речи. Хвала вам што сте дошли данас. Ово је велики дан за Зворник. Пре данашњег дана, Патријарх је у Зворнику био пре деведест година. Био је то Патријарх Варнава Росић са Светим владиком Николајем, Светим свештеномучеником Митрополитом Петром Дабробосанским и тадашњим Митрополитом Нектаријем Круљом. Историја се пише и пише, хвала Богу, али је битно да се историја пише Духом Светим. То је историја која се не може избрисати. Оно мастило и перо, којим се таква историја пише, јесу непотрошиви. То је све оно што смо данас доживели и што смо исписали у нашим срцима и у нашим душама.

Нека сте Богом благословени! Благодарим свима који сте дошли, а посебно нашој браћи архијерејима, уваженој господи представницима државне власти, свима вама, браћо и сестре, који сте дошли са разних страна. Нека сте Богом благословени! Од сада је овај храм у Зворнику освећен и сваке недеље и празника можете доћи да се помолите Богу, као и у другим нашим храмовима широм Епархије зворничко-тузланске и широм Републике Српске. Живели! Бог благословио и свако добро даровао!

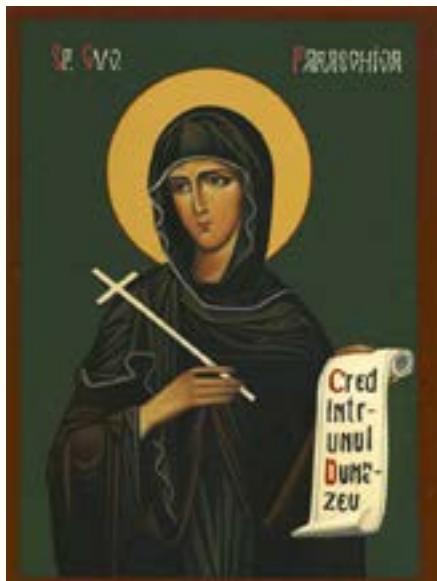
БЕСЈЕДА ВЛАДИКЕ ФОТИЈА НА ПРАЗНИК СВЕТЕ ПЕТКЕ

НИЈЕ ЛАКО ДАНАС

Хиљаду година поштовања подвига ове светитељке Божије која је живела у Нитријској пустињи, у Јорданској пустињи у Светој земљи. Подвизавала се као старозаветни пророци и највећи подвижници историје: у пустињи; у борби са дивљим зверовима и демонима; у борби са свиме оним што је смртно у нама, у нашем телу; са старим човеком у нама. И, достигла је савршенство небеских бића, небеских анђела, колико је то људској природи могуће. Ова дивна светитељка заслужује оволико поштовање у нашем и у другим народима, јер је својим подвигом показала да наша вера јесте крст и васкрсење. Наша вера јесте облачење у живог Христа и достизање обожења личности. Сви светитељи, које празнујемо као крсне славе и које сликамо у светим храмовима, управо су достигли ту тајну и тај духовни ниво охристовљења и обожења личности. Зато око њих сликамо светлосне венце, светлосне ореоле који показују тај ниво светости.

На основу данашње јеванђелске Приче о мудрим девојкама управо можемо рећи: Та мудра девојка је, на првом месту, Света Параскева и друге преподобне матере и подвижнице Цркве Христове, јер су оне у својој души стекле уље Божије, благодат Духа Светога, и Господ им је отворио врата и оне су ушле у Царство небеско. Немудре девојке којих је исто било пет, оне нису имале уља; нису стекле врлину божанску,

хришћанску и нису примљене онда када је Христос дошао други пут. Оне су отишле у село, градове, да купе своје уље. Док су оне ишли да купују, врата су се отворила, Женик је дошао и примљене су оне које су биле достојне и спремне за Царство небеско.

Преподобна Петка Параскева

Ова прича је поучна, браћо и сестре, и говори о свима нама. По овој причи, сви људи на свету се могу поделити у две групе: на мудре девојке и мудре људе и на немудре девојке и немудре људе. Мудри су, дакле, они који непрестано бдију и спремају се за сусрет са Господом, за Други долазак Христов и за Царство небеско. Земаљске бриге одвуку човека од онога што је нама најважније и једино потребно, а то је спасење душе и живот вечни. Зато су мудре девојке оне које су куповале уље постом и молитвом, врлином, трудом, бде-

нијем, исповешћу, доласком на свете литургије, борбом са собом, љубављу према Богу и ближњима. Благодат Божија се стиче духовним методама, вером и подвигом. Ове друге девојке, немудре, оне су мислиле да могу и то да купе. Благодат је нешто што се стиче вером, што се стиче чистотом душе, чистотом срца, молитвом и свим другим хришћанским подвизима.

Земаљске ствари се могу купити. Међутим, не може оно што је суштинско. Зато је у Цркви била прва јерес, слободно можемо рећи, тзв. симонија. Неки људи су мислили да помоћу новца могу да купе црквене чинове, јер су били утицајни. То је немогуће. Симонија је осуђена као прва јерес у Цркви Божијој и до данас је тако. Дарове Божије можемо задобијати само духовним подвизима и трудом. Зато ми, као православни свештеници, треба то да имамо на уму. Да се учимо из житија наших светитеља и светитељки. Нашу децу да учимо како да живе. Није лако данас, јер нам се преко свих медија намеће живот широког пута. Нити се зна ко је коме ко, ни ко је супруг коме, нити ко је жена коме, с ким ко живи, ни како ко живи. Све је разбијено и све је уништено и то се сада форсира као некакав модеран тренд и живот. Свети стариц Пајсије Светогорац је говорио да је у ово наше време грех постао мода и пропагира се као мода, а увек

се кроз историју Цркве знало и говорило да зло води човека у провалију. Не води га на пут, него на странпутицу. Зато се потрудимо да у приликама када празнујемо наше светитеље, као данас преподобну матер нашу Параскеву, да се учимо из њихових житија. Да се учимо како да живимо, како да имамо духовну корист и да заиста задобијемо спасење које нам Бог дарује у Цркви. При свему томе је најважније да ми својом вољом пристанемо

да учествујемо у животу Цркве, да прихватимо свој подвиг и тако ће онда постојати и сарадња са благодаћу Божијом.

Захваљујем свима који сте данас дошли у овај свети храм, иако је радни дан. То значи да заиста имамо љубави према Богу и његовој дивној светитељки Светој матери Параскеви која је духовна мајка свих нас православних Срба.

Ето, дај Боже свако добро свима онима који су се укључили у изградњу парохијског

дома овде у Грчици. Благодаримо свима и надамо се да ће Бог свакоме узвратити стотруко.

Живели и Бог благословио и свако добро даровао!

**Брчко, Света Петка,
2020. године**

*Преузето из књиге: Епископ
Фотије, Беседе II, Издавачка
кућа Епархије зворничко-тузла-
нске „Синај“, Бијељина 2023,
стр. 125-127*

У ПОХОДЕ СВЕТИЊАМА

ПОКЛОНИЧКО ПУТОВАЊЕ У ЈАШИ - РУМУНИЈА

(ТАМО ДАЛЕКО ГДЈЕ СУ МОШТИ СВЕТЕ ПЕТКЕ)

9

ЖИВОТКОФРН НЕСТОЋНИК

За вјернике, град Јаши у Румунији је мјесто ходочашћа, град у којем почивају мошти једне од најпоштованијих и најдражјих светитељки православља – преподобне мајке Параскеве, Свете Петке. Ту се уједно налази и универзитетски центар као и сједиште Митрополије Молдове и Буковине. Иначе, тај град је прије свега стјениште ходочасника. Када сам сада давне 2011. године први пут кренула на пут дуг 1200 км да се поклоним моштима Св. Петке, нисам ни слутила шта ће се све десити у будућности. Мој сан, дуг три године, почео је да се остварује. Путовање ми је прошло као један сан, све је тако лијепо и благодатно било. Када сам своју руку спустила на руке преподобне мати Параскеве та веза траје и до дана данашњег.

Одмах сам помислила шта бих могла да поклоним лично Светитељки. Наш домаћин у Јашију био је тада јеромонах Клеопа Стефановић, докторант на теолошком факултету. Он нам је тада појаснио да вјерници и поклоници Светој Петки најчешће поклањају ризу тј. одјејаније. Одмах смо отишли до једног манастира који се налази изван града Јашија, а у којем се само везе и шије ручно риза са Свету

Петку. Наручила сам ризу бијеле боје у коју се облаче мошти за празнике. Послије шест мјесеци риза ја била готова. Била сам бескрајно срећна и усхићена. Предали смо ризу у Митрополију у Јашију. Након скоро годину дана, Митрополија из Јашија је одлучила да нас награди тиме, што нам је одобрila да можемо доћи и преузети ризу која је била на моштима Свете Петке. Трајно су ми је поклонили. Моја мален-

кост је добила у задатак да чува и води бригу о ризи. Кажу да је велика част поклонити светитељки ризу, али је још већа част добити је назад, од светитељке на дар. Нама се жеља испунила и то баш у моменту када је Црква Рођења Светог Јована Крститеља у Зворнику прослављала 190 година од оснивања и 780 година

Мошти Свете Петке

Мошти Свете Петке су цијеле и умотане у три слоја платна, прекривене одједом. Преко кивота налази се провидни поклопац исјечен на средини у висини светитељких руку. Кад се цјеливају мошти, своју руку ставите на њене руке без обзира колико пута прилазите кивоту. Заиста је величанствено видјети непрегледну ријеку народа, која чека да се поклони моштима велике светитељке, при том изливајући небројене сузе – неки благодарећи на помоћи коју им је светитељка пружила, а неки усрдно молећи за помоћ. Осјећај који човјек има на том светом мјесту немогуће је ријечима исказати. Ријечи бивају поражене пред јаком бујицом емоција, које најприје преплаве срце. Затим и цијело тијело осјећа благослов и благостање. Усрдна молитва је непрестано у срцу и на уснама.

Епархије зворничко-тузланске. Са благословом тадашњег владике зворничко-тузланског Василија, могли смо да кренемо на поклоничко путовање у град Јаши.

„Како су велика дјела Твоја, Господе, све си премудрошћу створио, испуни се земља творевине Твоје“ (Пс, 103, 24). Слава и красота и мудрост на све стране. Тешко је пронаћи ријечи, којима би учесници поклоничког путовања, који су се упутили у Јаши у Румунију на поклоњење моштима Свете Петке - а у отаџбину се вратили са ризом преподобне светитељке - исказали своја осјећања и захвалност Господу Исусу Христу и Светој Петки, што су их удостојили, да без икаквих тешкоћа, уз осмјех и пјесму пређу дуг пут и обогате своје душе неисцрпном ризницом дарова Божијих, а свој живот украсе блиставим печатом вјере. Све је почело 20. фебруара 2013. године, када је једна група од 20 ходочасника кренула из Зворника ка граници Румуније и даље преко Карпата, и након скоро 48 сати вожње, стигли у Јаши. Одмах смо отишле да се поклонимо моштима Свете Петке. Након тога, мало смо се окријели од далеког пута и смјести

ли смо се у манастир Владићен на ноћење. Сутрадан смо поново дошли у Саборни храм Молдовске митрополије на Литургију и поклоњење моштима светитељке. У храму се свакодневно служи Литургија поред светитељких моштију. Постоји и пренос Литургије путем радија. Иначе, град Јаши је некада био главни град Румуније. Мошти Свете Петке су цијеле

и умотане у три слоја платана, прекривене одједом. Преко кивота налази се провидни поклопац исјечен на средини у висини светитељких руку. Кад се цјеливају мошти, своју руку ставите на њене руке без обзира колико пута прилазите кивоту. Заиста је величанствено видјети непрегледну ријеку народа, која чека да се поклони моштима велике светитељке, при том изливајући небројене сузе – неки благодарећи на помоћи коју им је светитељка пружила, а неки усрдно молећи за помоћ. Осјећај који човјек има на том светом мјесту немогуће је ријечима исказати. Ријечи бивају поражене пред јаком бујицом емоција, које најприје преплаве срце. Затим и цијело тијело осјећа благослов и благостање. Усрдна молитва је непрестано у срцу и на уснама. Наш домаћин и преводилац, отац Клеопа Стефановић, одвео нас је трећег дана нашег боравка у просторије Митрополије на пријем. Том приликом смо добиле ризу и грамату, тј. потврду којом се потврђује да је наша риза јединствена и да потиче из Јашија. У њој се наводи и место где ће да борави, а то је Црква Рођења Светог Јована Крститеља у Зворнику.

Тaj догађај ће посебно остати упамћен по необичној свјетlostи којом је риза засијала у моменту изношења. Ризу смо тада пригрлиле као непроцјењиво благо и до долaska кући у Зворник нисмо је спуштале са наших рук. Свјесне са каквим благодатним даром смо из Јашија пошли пут Зворника, поклоници су, непрестано смјењујући се на својим рукама носили ризу преподобне светитељке, узносећи усрдне молитве Господу и Светој Пет-

ки, призывајући њихову по-моћ и њихов благослов за своје ближње и за све вјерне и цијели свијет. Да поменемо да смо на овом ходочашћу обишли и манастире Њамц, Сихастију, Агапију, Варатек, те манастире у самом граду Јашију и манастир Рмец у Темишвару. У Темишвару смо обишли још

и српску православну цркву, као и румунску православну цркву. Да напоменем и то да у Републици Српској постоје три ризе из Јашија и то на Хреши код Сарајева, у Мркоњић Граду и од прије 10 година и у Зворнику. Сваког петка, у цркви у Зворнику, поред ризе, чита се Акатист Светој Петки, затим

молитве за болесне. Дешавала су се и исцјељења.

СЛАВА ГОСПОДУ БОГУ!
СЛАВА СВЕТОЈ ПЕТКИ И
СВИМ СВЕТИМА. АМИН!

Љиљана Радишић
предсједница Кола српских
сестара „Царица Милица“
Зворник

БОГОСЛОВЉЕ

О ДРУГОМ ХРИСТОВОМ ДОЛАСКУ

Хришћанска истина, која заузима посебно место у учењу Православне цркве и која нам открива велику тајну у домостроју спасења рода људског, јесте истина о Другом доласку Господа и Спаситеља нашега Исуса Христа. Ми, дакле, не исповиједамо само један долазак Господњи, већ два. Први који је био у понижењу и служењу, и други који ће бити у слави и сили. Господ ће доћи, не да служи, већ да Mu служе. У првом Свом доласку „Он је посвједочио Своју дуготрпљивост, а у Другом доласку показаће се у слави Бога Цара“¹.

Из Еванђеља зnamо да ће Христос по други пут доћи, али не зnamо вријеме и час када ће се то догоditи, јер није наше да зnamо времена и љета које је Отац задржао у власти Својој (ср. Дап. 1,7). Но, Господ нас није оставио у потпуном неznaњу у погледу часа Свог Другог доласка, јер нам је указао на кључне догађаје који ће претходити Дану Господњем. Ти знаци

јесу: глад, земљотреси, поплаве, пожари, ратови, отпад од Цркве Христове, као и многе јереси и расколи унутар ње, а посебно појава лажних пророка и учитеља, и на kraју зацарење Антихриста, када ће и наступити невоље и страдања вјерних и оданих слугу Божијих (ср. Мк. 13,8).

Господ је рекао да када видимо да се све ово забива, зnamо да је тада близу Његов долазак (ср. Мк. 13,29; Лк. 21, 31). Дакле, најприје треба да се испуни знаци Његовог Другог доласка, тј. да наступе елементарне непогоде и катастрофе, јер ће и природа, са забивањима у њој, да свједочи и наговјештава скори kraј свијета и наступајуће Царство Божије. И приликом свих невоља кроз које ће човјечанство да пролази, појавиће се Антихрист, човјек безакоња, под призмом мира и добра, које ће нудити напаћеном човјечанству и морално посрнулом роду људском. Својим лукавством задобиће повјерење и поштовање многих, што ће као kraјњи исход имати његово зацарење, тј. преuzeће улогу свјетског властодршка. Задо-

бивши власт он ће показати своје право лице и скинути ма-ску испод које је скривао своју злобу и богоборачке намјере, и оствариће своје циљеве до-зволивши вршење сваког зла и безакоња. Али оно што је веома битно поменути јесте да ће он бити, не неки покрет или организација, већ човјек из тијела и душе, но предан у службу зла и потчињен ђаволу.

Вријеме његове владавине биће пропраћено појавом многих лажних пророка који ће израчунавати и објављивати Христов поновни долазак. Ђаво ће на све могуће начине покушати да саблазни и изабране Христове, и стога ће вијешћу о Другом Христовом доласку покушати да их наведе на по-клоњење себи. А вјерни ће у свој невољи која ће их задесити, жељно ишчекивати Његов долазак који ће и учинити kraј демонског зла у свијету. Но, Господ ће, да би заштитио изабране и позвао отпале на покајање, послати пророке Еноха и Илију, као своје претече, који ће разобличавати антихристовско зло. Иако ће пострадати због своје

¹ Свети Кирило Јерусалимски, Два доласка Господа нашеј Исуса Христа, Последња времена - Други долазак Христов, Београд 1998, стр. 191.

Његовом доласку претходиће свеопште вакрсење мртвих и преобрајај живих, да би сви били једнаки, као што су једнакима и створени по лику и подобију Божијем (ср. I Мој. 1,26-27). Вакрснуће једном засвагда, да више никада не умру, као што је и Спаситељ вакрсао у новом и преображеном тијелу. Саобразно духовном савршенству или несавршенству, постојаће разлика између вакрслих тијела, јер се и звијезда од звијезде разликује у слави својој (ср. I Кор. 15,41).

проповиједи, вакрсењем и вазнесењем на небо потврдиће истинитост својих ријечи. Али, то ће имати мали одјек у свијету, јер ће људи бити опсједнути само чулним уживањима.

У тренутку када се пали род људски буде најмање надао Христовом доласку, тачније, када о њему нико не буде размишљао, појавиће се Господ са небеса, као што се јавља и муња од истока до запада и од сјевера

свагда, да више никада не умру, као што је и Спаситељ вакрсао у новом и преображеном тијелу. Саобразно духовном савршенству или несавршенству, постојаће разлика између вакрслих тијела, јер се и звијезда од звијезде разликује у слави својој (ср. I Кор. 15,41).

Христос ће доћи по други пут да би судио живима и мртвима. Први пут је дошао као Спаситељ и Искупитељ, дарујући нам

тами адске пропasti и вјечне погибли.

Други долазак Христов, свакако ће бити пропраћен и преобрајајем васцијеле творевине Божије, јер ово пролазно и смртно треба да се обуче у нетрulежно и бесмртно. Овај створени, и гријехом људским искварени и обезображени свијет мора имати свој крај. Садашњи начин и облик постојања овог свијета проћи ће и наступиће нови, другачији, јер ће и творевина имати учешће у вјечном Царству Божијем, пошто је све што је створено, створено као добро веома (I Мој. 1,31).

Другим доласком Христовим наступиће и живот будућег вијека, односно, незалазни Дан Царства Божијег у којем ће учешће имати само синови свјетlostи, док ће синови tame бити бачени у пакао огњени припремљен ћаволу и слугама његовим (ср. Mt. 25,41). Тада ће наступити нови дан који нема ни почетка ни краја. Свети ће ући у нови благодатни начин постојања где ће бити причасници Светотројичне божанске љубави, учешћем у нествореним енергијама Божијим.

Своју, пак, припадност Царству и предокушај есхатона ми окушамо још овдје, својим учешћем у Светој евхаристији у којој и постајемо причасници Тијела и Крви Господње. Света евхаристија није ништа друго до светодуховски догађај који иконизује наступајуће Царство Божије, и чији заједничари постајемо припадношћу Цркви Христовој која осмишљује људски начин постојања и води све предназначеном циљу.

Други долазак Христов ће закључити посљедње вријеме²,

Други долазак Господа Исуса Христа

до југа. Биће праћен свим анђелима небеским, а Крст ће као изненадна муња засијати на небесима и пројавити наступајуће Царство Божије. Господ ће доћи изненада, у једном трептају ока, и биће видљив за све, и живе и умрле, јер ће се на једно мјесто сабрати сви људи свих покољења.

Његовом доласку претходиће свеопште вакрсење мртвих и преобрајај живих, да би сви били једнаки, као што су једнакима и створени по лику и подобију Божијем (ср. I Мој. 1,26-27). Вакрснуће једном за-

сва благодатна и живоносна средства спасења и искуплења од гријеха, смрти и ћавола. Други пут ће доћи да види како смо се користили тим дарованим средствима спасења: да ли смо умножили или закопали повјерени талант у коме је залог нашег вјечног живота. Доћи ће, dakle, Господ да свима дâ по дјелима његовим, јер својим дјелима ћемо се оправдати или осудити. Награда или казна биће коначна и неизмјењива, јер ће свако својим прећашњим животом да потврди своју припадност свјетlostи Царства или

² Митрополит Николај (Мрђа), Тумачење Саборних Посланица (Јаковљеве, Прве

јер је он „врхунски догађај по-сљедње стварности: испуњење тријумфалне Христове побједе над злом и сатаном“³.

Преподобни Јустин Ђелијски каже да „као што је вријеме ушло у постојање свјетлошћу првог дана Божјег (ср. I Мојс. 1, 3.5), тако ће и завршисти своје постојање свјетлошћу посљедњег дана Божијег (ср. II Сол. 2,8)“⁴. Свети Јефрем Сирин говори: „А о дану и часу томе

и Друге Петрове) Светога Писма Новога Завета, Србије 2004, стр. 232, 239.

3 Протојереј Божидар Мијач, Есхатологија, Београд 1988, стр. 72.

4 Јустин Поповић, Догматика православне Цркве III, Београд 1978, стр. 778.

Божанствено Писмо с краја на крај васељене, у црквама и на сваком мјесту, кличе и свједочи и све умољава, говорећи: *Гледајте, бдијте, пазите, трезвенијте, молите се, милостиви будите, спремни будите, јер не знate дана ни часа у који ће Син Човјечији доћи!*“ (Мт. 25,13)⁵.

„И уистину су блажени они који очувају заповиести Божије, јер ће у бесконачном животу имати власт да отпочину на Дрвету Живота – Христу, Богу нашем, и да се насићују и

5 Свети Јефрем Сирински, О Другом Доласку Господњем, Последња времена - Други долазак Христов, Београд 1998, стр. 16.

наслажују сазерцајући Њега, и у томе их више не може спријечити никаква лукава сила. На врата апостолска, тј. кроз њихово учење, они ће ући у вишњи град кроз врата истинита (ср. Јн. 10,9), не улазећи тамо као најамници, већ дочекани од самог Вратара Живота”, закључује свети Андреј Кесаријски.⁶

**Радмило Радовић, протојереј
Мастер теолог**

6 Свети Андреј Кесаријски, Тумачење Апокалипсе, Тумачење Саборних Посланница (Прве, Друге и Треће Јованове и Јудине) и Апокалипсиса (Откривења Св. Јована Богослова) Светога Писма Новога Завјета, Србије 2004, стр. 244.

БОГОСЛОВЉЕ

НМА ЛИ СПАСЕЊА НЂЗВАН ЦРКВЕ?

Протестантско обликовање западног свијета довело је до претјераног истицања моралности над црквеномашћу, индивидуалног пута спасења уместо саборног сусрета са Вајскрслим Христом. Тако је вјера западног човјека данас, сведена на сентиментални осjeћај моралне одговорности према друштвеној заједници која и не мора бити дио црквене свијести. То укратко значи да је спасење индивидуала ствар човјека. Пут спасења западног човјека састоји се из извршавања моралних обавеза и потребе да се праведност јавно истиче. *Зато се неријетко и данас може чути: „Ја сам добар човјек, никоме не желим зло. Испуњавам све заповијести Божије, али не идем у цркву“.* Због тога је од појединача Црква окарактерисана и схваћена као институција

свештеничког сталежа и иста је резервисана за појединце. Често због слабости и недоличног понашања клира, долази до саблазни народа, што додатно чини оправдање појединих вјерујућих да не буду дио сабрања Цркве. Али, да ли то може бити довољан изговор хришћанској души да не долази на Свету литургију? Да ли нас пред Господом може оправдати наше морално владање и добра дјела која чинимо из јеванђелске ревности, ако нисмо дио заједнице Богочовјечанског тијела – Цркве? Да ли је то инстинсka побожност или можда човјекоугађање, потреба да се човјек прилагоди другоме човјеку, изазове добро мишљење о себи и добије похвалу заједнице? Нажалост, такву побожност која је била лицемјерна и фарисејска, Господ је одбацио као штетну и неспасоносну.

Они који су ујерени за себе да су праведни¹ искључују себе из Царства. Они сами себе избацују са свадбеног весеља² остајући задовољни својим врлинама, са самозадовољством рођеним из њиховог моралног постигнућа. Њима Бог није потребан, осим да награди њихове индивидуалне одлике и владање. Због тога фарисеј, који је вјерно држао Закон, није оправдан пред Богом, иако није као „други људи, грабљивци, неправедници, блудници“ већ заиста „пости двапут у седмици и даје десетак од свега што стекне. Он није оправдао своје постојање као догађај личне заједнице са Богом, с ону стра-

1 А некима који бијају ујерени за себе да су праведни, а остale ниподштаваху, каза причу (О митару и фарисеју) Лк.18,9-14.

2 Господ често у причама пореди Царство Небеско са свадбеним весељем (Мт.22,2-14; Лк.14, 16-24).

Тако дођосмо до дјелимичног одговора на питање: Има ли спасења изван Цркве? Одговор на ово питање намјењен је првенствено позваним у Цркву, а то су сви они који су крштени, али свој пут спасења траже изван Цркве, у свом личном доживљају побожности. Зато хајде да видимо шта је први корак који треба да учини сваки хришћанин који хоће да се спасе и задобије живот вјечни. Ево шта нам сам Господ о томе каже: „Ако се ко не роди водом и духом не може ући у Царство Божије... ваља вам се родити одозго“. (Јн.3,5.-7).

ну пропадљивости и смрти.³

Јеванђеље говори о једном младићу који у то вријеме приступи Господу са питањем: „Учитељу благи, које добро да учиним да имам живот вјечни?“ А Господ му на то рече: „Што ме зовеш благим? Нико није благ осим једног Бога“ (Мт 19,16-17). Зашто Господ овдје каже младићу: „Што ме зовеш благим?“ Зар Господ то заиста и није?! Господ је наиме знао да му овај млади човјек не прилази као Богу, већ као једном од учитеља закона. Зато му и каже: „Нико није благ (добар) осим једног Бога“. Из уста Господњих, dakle, јасно чујемо да је једино Бог добар, па према томе ко од људи може да каже да је праведан и добар. Из даљег разговора младића са Господом, види се да је младић моралан човјек, да познаје Божији закон и да испуњава заповијести „још од своје младости“. Али када му је Господ предложио да ради савршенијег живота поклони своје богатство сиромасима, он отиде жалостан од Господа, „јер имаћаше многа имања“.⁴ Многи би се могли упитати, зашто није довољно за живот вјечни то што је овај младић био моралан и испуњавао закон Божији. Зар је то узалуд чинио? Зар је толики гријех то, што је поред своје побожности, човјек имао и ве-

лико земаљско благо? Овдје нам Господ јасно поручује, да је савршен живот по Богу потпуно предавање Господу, не везујући се за материјална добра, била она велика или мала. То је подвиг литургијског живота, који подразумијева превазилажење егоистичних потреба и потпуно предавање себе Господу. На тај подвиг одрицања од свега што нас одваја од Господа, посебно опомињу ријечи Херувимске пјесме на Светој литургији када кажу: „Оставимо сада сваку животну бригу“. На једном другом мјесту, опет у Јеванђељу, стоји записано да је неки од учитеља закона кушао Господа питањем: „Учитељу, шта ми треба чинити да наслиједим живот вјечни?“ А Господ знајући његову намјеру упита га сљедеће: „Шта је написано у закону? Како читаш?“ А он (законик) одговарајући рече: „Љуби Господа Бога својега свим срцем својим, и свом душом својом, и свом снагом својом, и свим умом својим; и ближњега свог као самога себе.“ А (Господ) му рече: „Право си одговорио; то чини и живјећеш.“ А (законик) жељећи себе да оправда, рече Исусу: „Ко је ближњи мој?“ Наставак овог јеванђелског текста је познат као Прича о милостивом Самарјанину⁵, која је слика безусловне љубави према човјеку. Али заправо слика и Спаситеља Христа, Бога

који је дошао у свијет да спаси сваког човјека без обзира на његове гријеховне ране и морално стање. Међутим, на првом мјесту да сачини Цркву своју, као богочовјечанско тијело, где се на најприснији начин остварује заједница Бога и човјека.

Тако дођосмо до дјелимичног одговора на питање: Има ли спасења изван Цркве? Одговор на ово питање намјењен је првенствено позваним у Цркву, а то су сви они који су крштени, али свој пут спасења траже изван Цркве, у свом личном доживљају побожности. Зато хајде да видимо шта је први корак који треба да учини сваки хришћанин који хоће да се спасе и задобије живот вјечни. Ево шта нам сам Господ о томе каже: „Ако се ко не роди водом и духом не може ући у Царство Божије... ваља вам се родити одозго“. (Јн.3,5.-7).

Овдје Господ говори о крштењу, као новом рађању за живот вјечни. Он је крштен на ријеци Јордан руком Светог Јована Крститеља. Иако као Бог није имао потребе да се хрсти, ипак, као истинити Човјек, учинио је да испуни „сваку правду“ (Мт.3,13-17). Исто тако, по Свome Вајксењу, Он је заповиједио Својим ученицима и апостолима рекавши: „Идите, dakле, и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа. Учећи их да држе све што сам вам заповиједио“ (Мт.28, 19-20).

Значи, први корак, као предуслов за улазак у Царство Божије је крштење. То је бања поновног рођења, у којој се крштавани преображава, одбацију „старога човјека који се распада у жељама варљивим, а облачи се у новога, који се обнавља по лицу Онога који га је саздао; да би, уподобивши се

³ X. Јанарад, *Слобода морала*, Крагујевац 2007, 35.

⁴ Мт.19,16-26.

⁵ Лк.10, 25-37.

смрти (Господа Иисуса Христа) крштењем, постао и заједничар (Његовог) Вајскрења.⁶ Трократним погружењем у воду, што и јесте видљива страна крштења, крштавани урањањем и израњањем из крштенске бање, показује да умире за овај светијет, а рађа се, односно вакрсава за живот вјечни.

Света тајна крштења није ништа друго до корјенита промјена живота, истинско по-кајање, преумљење и уподобљавање Богу. Али да ли се ту завршава наш пут спасења, да ли је крштењем по аутоматизму загарантовано спасење сваког човјека? Господ заиста каже да ко се не крсти водом и духом не може ући у Царство Божије, али не каже ко се крсти одмах и улази у Царство Божије. Крајњи циљ човјековог назначења је заправо, потпуно сједињење човјека са Богом, или како су оци и учитељи Цркве говорили охристовљење, као што је и Свети апостол Павле, који се у потпуности предао вољи Божијој, посвједочио својим ријечима да он више не живи, него живи у њему Христос.⁷

О тој најприснијој заједници коју човјек и може да оствари са Богом, сам Господ каже: „Заиста, заиста вам кажем: ако не једете тијело Сина Човјечијега и не пијете крви његове, немате живота у себи. Који једе моје тијело и пије моју крв има живот вјечни; и ја ћу га вакрснути у последњи дан. Јер тијело моје истинско је јело, а крв је моја истинско пиће. Који једе

моје тијело и пије моју крв у мени пребива и ја у њему“ (Јн.3, 53-56). Овдје се недвосмислено говори о Светој тајни причешћа, коју је Господ установио на Тајној вечери прије Свога страдања. Господ је тада узео хљеб и преломио га и дао Својим ученицима рекавши: „Ово је Тијело моје које се за вас и за многе ломи на отпуштење гријехова“. Онда је узевши и благословивши Чащу са вином рекао: „Пијте из ње сви, ово је Крв моја Новога завјета која се за вас и за многе излива за отпуштење гријехова“ (Мт.26,26-28). Ова велика и страшна тајна и данас се савршава у Цркви, на

Причешће апостола

евхаристијском сабрању народа Божијег, као спомен на крсну жртву Господа нашега Иисуса Христа, али и сјећање на Други долазак Господњи и Вечеру Непролазног Царства Небеског. „У Цркви, управо у причешћу из једне Чаše, у јединству Тијела и Крви, сви се међусобно сједињујемо, проналазимо једни друге, изнова себе познајемо као браћу и ближње, као „сатјелесне“ и једнокрвне Самоме Христу“, каже Свети Кирил Александријски.⁸

Када говоримо о Евхаристији (Литургији) ми у ствари

говоримо о Цркви. О Цркви можемо говорити једино ако полазимо од живе реалности Цркве, од видљиве и опипљиве њене реалности, а то је Сабрање (Црква) окупљено на Вечери Господњој, на Вечери Царства (Божијег). Зато по ријечима православног богослова Алексеја С. Хомјакова: „Само онај разумије Цркву, ко разумије њену Литургију“⁹

„Васколика творевина не би била ништа, или боље речено, не би могла имати никакав однос познања и свјесног заједничарења у енергијама Божијим, када не би постојала Црква. Другим ријечима, везиво и це-

локупна структура, који чине творевину, јесте тијело Цркве. Све што је постало и што се збива, сачињава Цркву. Могло би се без икаквог претјеривања рећи да је Бог, стварајући светијет, саздао Цркву која је Његов символ, Његов простор и Његова икона“¹⁰

На сличан начин о тајни Цркви као Сабору, пише и велики патријарх Фотије из 9. вијека. Он Цркву назива Светом Тројицом која је на Свом Предвјечном Савјету, тј на сабрању Своме, створила светијет. Света Тројица је вјечни Сабор, вјечна Црква, која се сабрала да створи светијет. Зато је Света Тројица и прототип Цркве, архетип Цркве, по коме је Црква створена. О томе јасно говори Сам Господ у Својој Првосвештеничкој молитви за вјерне: „Да сви једно буду, као ти, Оче, што си у Мени и ја у Теби, да и они у нама једно буду“ (Јн.17,21), што значи

⁶ Молитва на крштењу, Свети Јустин Ђелијски, Мали требник, Призрен 1994, 27-28.

⁷ „А живим – не више ја, него живи у мени Христос; а што сад живим у тијелу, живим вјером Сина Божијега, који ме заволи и предаде себе за мене“ (Гал. 2,20).

⁸ „Живјети у Цркви значи узрастати у тајанствену, али истиниту стварност Тијела Христовог, живјети као члан тога Тијела... Живјети у Цркви значи неупоредиво више него сјећати се и испуњавати црквена правила и завјете“, Г. Флоровски, Црква је живот, Београд 2005, 323.

⁹ Епископ Атанасије, О Цркви и Литургији, Врњаци – Требиње 2007, 196-197.

¹⁰ Н. Мацукас, Светијет, човјек, заједница, Нови Сад 2007, 250.

да буду сједињени и састављени по обрасцу, по Лику Свете Тројице; да буду у таквом јединству. Да буду Црква.¹¹

Сагледавајући претходно изложене чињенице из богословске перспективе, логичан закључак би био, а и потпун одговор на постављено питање, да без учешћа у заједници Тијела и Крви Господњег за нас хришћане нема спасења. Црква је заједница Бога и човјека, мјесто сусрета човјека са Живим Богом, али и сусрета човјека са човјеком. На литургијском сабрању укида се свака разлика и подјела која је својствена људској заједници. У Христу, у Црк-

ви, како каже Свети апостол Павле: „Нема више Јudeјца ни Јелина, нема више роба ни слободњака, нема више мушких ни женских, јер сте сви један човјек у Христу Исусу“ (Гал.3,28).

Тако можемо рећи да нас осјећај наше личне праведности, а без личносног односа са Живим Богом који се остварује у Евхаристији, неће довести до спасења. Колико год себе сматрали праведним и добрым, а у исто вријеме остали изван црквеног сабрања, сами себи затварамо врата Царства Небеског. Јер управо ту у Цркви, на Литургији је предукус Царства Божијег које треба да се оствари у својој пуноћи. Ту у Цркви је наш ближњи са којим и почиње

наше спасење, јер смо позвани да се сви заједно сјединимо у Христу. Ту побјеђујемо egoистични и самозадовољни начин живота, гледајући у својим ближњима браћу и сестре, гледајући у њима сами себе.

Ова саборна, црквена свијест увијек је била присутна у нашем роду. Можда је добро присјетити се стarih предака који су за одлазак на Свету литургију говорили „идем у Цркву“, а знали су да се служба Божија савршила у храму. Они су исповиједали своју припадност заједници, која се причешћивала од Једног Тијела и Крви Господње.

Жељко Теофиловић,
protoјереј-ставрофор

11 Епископ Атанасије, *О Цркви и Литургији*, Врњачка Митровица – Требиње 2007, 39.

ЕВХАРИСТИЈСКО БОГОСЛОВЉЕ

16

ЖИВОТФОРНИ ИСТОРНИК

ТАЈНА ЕВХАРИСТИЈСКЕ ЛИЧНОСТИ ПО СВЕТОМ АПОСТОЛУ ПАВЛУ

Све што је Бог створио, створио је ради човека. Човек је створен по лицу и обличју Божијем и управо због тога је он највредније биће и круна стварања Божијег. Човек је створен за вечност, створен у почетку, а његов смисао живота оствариће се на крају, у есхатону.

Чудесна је тајна уграђена Божијом руком у прадубине свега постојећег. Све је од исконијединствено, разнолико и саборно. Све створено и сва бића настају и узрастају, заквашена вечном силом Божијом, сваки састојак природе и свако створење постоји и расте по својој мери, од простог постојања ка савршенијем и сложенијем начину постојања, до човека, у

времену и простору – за безвремено и вечно постојање. Пуноћа тога раста остварила се „kad је дошла пуноћа времена“, кад је Бог Отац послao Сина свог Јединородног, који се својом богочовечанском љубављу жртвује за живот света.

Сагласно божанском Откривању, човек је биће које је на граници светова, биће у коме је Бог умесио тесто духовно и материјално. Он је зеница вационе, створење саздано по слици и прилици Божијој. Он је биће створено, али није створено завршено. Људско биће није само пресликано, није просто одсјај божанског, него истовремено има и динамички дар, да на основу онога што

јесте, буде нешто много више и много савршеније – да буде свет. Дакле, створен је са лица, по лицу – икони, али и по обличју – прилици, а то је нешто што иде ка Лику. Са лица и ка лицу – у томе је распон и динамизам људске личности који је основно својство људске природе, и нема ниједне философије земаљске која би то довела под знак питања. Свака философија и наука опитно знају да је човек биће динамично, испуњено изузетним могућностима. Биће, које је богословски речено, не само дато, него и задато. Човек је задатак Божији, и природе у којој се рађа, а и свој сопствени задатак. Човек тежи за духовном сатисфакцијом, тежи да не

буде прста машина у систему, него да има свој лични однос са Богом и ближњима који ће га потврдити као личност.

Да је само морално савршенство оно што доводи до светости, нама Христос и Нови завет не би ни били потребни, јер би се светост могла достићи искључивим испуњавањем одредаба старозаветног закона. У Старом завету семитска реч која се преводи са „агиос“ (свет) јесте „кадош“ или „гомеиш“, што значи сећи, раздавати (изузимати), разликовати коренито, чистити, па одатле веза са чистотом и невинешћу. Из тога следи да је свет онај који је издвојен од осталог, личност која је различита од других људи.

Ако пажљиво читамо Посланице Светог апостола Павла, видећемо да он хришћане Коринта, Солуна и друге, назива светима, све њих без изузетка. Кроз Ипостас Сина, Бог пре-мошћава јаз, онтолошки амбис између створеног и нествореног и на тај начин однос Бога са светом не бива етички, психолошки, него онтолошки. Једино кроз ипостасно општење са Богом у Христу постиже се потпуно остварење човека као личности. Тиме, онај ко са Богом ступи у општење, може постати јединствен и особит, будући да је управо Бог онај ко је потпуно и радикално особен, то јест нешто „сасвим друго“. Ово ипостасно сједињење постиже се искључиво у Цркви, у Телу, чија је глава Христос, учествовањем у евхаристијској заједници, заједници личности. Црква је стога место, где човек из анонимности индивидуе, досеже до уникатности личности.

Због тога, једини извор светости налази се у божанској Евхаристији, која је по преимућству заједница светих. Учествовањем у Евхаристији, човек се освећује, постаје свет, при-чешћујући се Јединим Светим – Христом, јер само из Њега извире светост.

Управо због тога је у црквеном предању сваки светитељ изузетан и непоновљив, услед изузетног и непоновљивог односа са изузетним и непоновљивим Светим у литургијском (заједничком) опиту Цркве.

Због свега реченог, јасно је зашто апостол Павле у својим посланицама све чланове Цркве, то јест хришћане локалних евхаристијских заједница, назива светим, упркос томе што их не карактерише морално савршенство. Светост за хришћанску веру није антропоцентрична, него теоцентрична и не зависи од моралних до-стигнућа човека, колико год да су она значајна, него од дара и благодати Божије и од степена личног односа са Богом.

Оно што нам сведочи библијско Откровење јесу, са једне стране, могућности које човек поседује као биће, а са друге стране, постојање нечега што га ограничава, што га помрачује. Кроз сву историју човек се открива као биће добро по природи, али биће које је угрожено,

биће које је нечим оптерећено.

У свим религијама и оним природним, дохришћанским, присутно је не само осећање да је човек несавршен, него да људска природа онаква каква је сада, није првобитна људска природа, да се са њом нешто дододило. И да је неопходно њено очишћење, њен повратак у првобитно стање. Наравно, све зависи од дometа свести, пре свега евхаристијске, да би се дало објашњење откуда то и шта се догађа са човеком.

Модерна психоанализа, и не само она, тврди и проналази као једну од егзистенцијалија, нешто што је најдубље у људској свести, нешто што човек носи са собом – осећање кривице. Негде у дубинама људске колективне свести постоји то осећање кривице. Као и осећање страха. Многи сматрају да су те две стварности, страх и кривица, нешто што је најдубље у људској природи. Трага се стално за њиховим узорцима. Да ли су они у васпитању, религиозном или неком другом, или су они у нечemu што је дубље од социо-психолошког стања у коме се човек налази? Библијско Откровење има свој одговор на ово питање који није од јуче.

Поштовање човечије „личности“, вероватно је најзначајнији идеал нашег времена. Покушај новијег хуманизма да замени хришћанско схватање људског достојанства проузроковао је одвајање појма личности од теологије и спојио га са идејом аутономне етике или чисто хуманистичке егзистенцијалне философије. Тако, док се данас нашироко говори о личности и „личностима“, као највишем

Поштовање човечије „личности“, вероватно је најзначајнији идеал нашег времена. Покушај новијег хуманизма да замени хришћанско схватање људског достојанства проузроковао је одвајање појма личности од теологије и спојио га са идејом аутономне етике или чисто хуманистичке егзистенцијалне философије. Тако, док се данас нашироко говори о личности и „личностима“, као највишем идеалу, изгледа да нико не признаје да је, како историјски тако и егзистенцијално, појам личности повезан са теологијом, јер на крају крајева, једина успешна и сигурна будућност налази се у теологији, а хришћанско православно сведочење, често је баш оно за чиме човечанство свесно или несвесно трага.

идеалу, изгледа да нико не признаје да је, како историјски тако и егзистенцијално, појам личности повезан са теологијом, јер на крају крајева, једина успешна и сигурна будућност налази се у теологији, а хришћанско православно сведочење, често је баш оно за чиме човечанство свесно или несвесно трага.

Апостол Павле дефинише Цркву као мистичку, светотајинску, или стварну заједницу Живота у Тројици Бога Христа, са Народом Божијим. Тајна Цркве, по апостолу Павлу, спојена је нераздељиво са тајном Тројичног Бога кроз тајну ипостасног сједињења у Богочовеку Христу.

Све Посланице апостола Павла су препуне љубави, и то такве, да се могу осетити, опипати и окусити, али су такође, оне и пуне трезвене мудрости и пастирске одговорности. Оне су истовремено и прворазредни богословски документи, прави теолошки споменици, представљајући гранична и врхунска сведочанства хришћанске мисли и црквене свести апостолског доба. Заиста, тешко је, практично и скоро немогуће, до краја досегнути сву вредност и значај Павлових Посланица, у којима се види дубока и нераздвојива повезаност појма личности са Евхаристијом, самим тим и Црквом.

Младен Јуровић,
протонамјесник
магистар теологије

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ ПИСМО CXL АНТИОХИЈСКОЈ ЦРКВИ

Свети Василије због тјелесне слабости није у могућности да посјети Антиохију, због чега их писменим путем храбри у њиховим невољама и позива их на трпљење. Излаже Симбол вјере, и напомиње да не треба да се ослањамо на људску логику и да сходно томе изводимо закључке. Додаје да је потребно анатемисати оне који хуле на Духа Светога.

Ко ће ми дати крила као голубу, и полетићу¹ ка вама, и задовољићу своју пожуду за сусретом са вашом љубављу. Сада не само да ми недостају крила, већ и само тијело ослабљено дуготрајном болешћу, сада је због учесалих болова посве атрофирало. Наиме, ко има тако челичну душу, ко је тако безосјећајан и суров, да чувши свуда око нас разлијегање јаука, као да неки хор изводи неку тужну арију,

не осјети бол у души, не падне на земљу, и не малакше под овако тешким бременом зла? Али Свети Бог је моћан да избави оне који су у невољи и да нам да починак од дуготрајних напора.

Стога желим да вас охрабрим, да бисте задобивши наду кроз охрабрење истрпили садашњу муку недаћа које су вас снашле. Наиме, или на овај начин отплаћујемо дугове због гријехова праведним бичевањем се спасавајући од гњева Божјег у

будућем вијеку, или смо кроз овакав вид искушења позвани на борбу за нашу вјеру, али праведни Судија неће допустити да будемо искушани више него што можемо поднијети, већ нас кроз искушења сразмјерна нашој снази награђује вијенцем трпљења и наде у Њега Самога.

Зато немојмо посустајати када на нас наиђу искушења истине ради, нити да очајавамо заборављајући на нашу борбу. Трпљење се не потврђује јед-

МИСЛИ СВЕТОГ ИСИДОРА ПЕЛУСНОТА

221. Посланица презвитеју Исидору

Шта значи ово: „Ако мртви зацело не устају, што се крштавају мртвих ради?”

„Ако мртви зацело не устају, што се крштавају мртвих ради?” каже Божији апостол, упоређујући веома прецизно природу тела са неупрљаном душом. Јер је душа вечна и бесмртна, док је тело подложно пропадању и нестајању. Крштавамо се ради мртвих према природи тела, верујући да ће она бити преображена у нетрулежност. Одломак има ово објашњење. Ако каже, зацело наша тела не васкрсавају, онда из ког разлога при крштењу, верујемо да ће се преобразити у нетрулежност?“

227. Посланица Флорентију О уображености и уздржању језика.

„Не чиниш добро што се дивиш Атини, стоичкој и Платоновој филозофији и античкој фантазији, које си раније изучавао, да би научио бесмислену реторику, ти који си презрео земаљске ствари и коме је заповеђено да не воли ништа од оних ствари које припадају оном животу. Наиме, ако си васкрсао са Христом, да размишљаш о вишњим стварима, где се налази Он. Јер они који виде твоју једноставну одећу, и да монаштво постоји у теби само по монашкој одежди, док истовремено имаш хвалисаве мисли и горд језик, због тога светогрде најбожанственију веру.“

Свети Василије Велики

са Христа, Сина Божјег, Јединачног од Оца рођеног, то јесте од Очеве суштине. Свјетлост од Свјетлости, Бога истинитог од Бога истинитог; рођеног, а не створеног, Једносуштног Оцу, кроз кога је све постало што је на небу и на земљи.

Који је ради нас људи и ради нашега спасења сишао, оваплотио се и постао човјек, страдао и васкрсао у трећи дан; вазнио се на небеса и доћи ће да суди живима и мртвима. И у Духа Светога.

Оне који говоре да је било некада када Га није било, и да прије него што се родио није био, и да је створен из непостојећег, или говоре да је од неке друге ипостаси или суштине, или да је Бог Син другачији у односу на Бога Оца, такве саборна и апостолска Црква нека анатемише.

Овако треба да исповиједамо нашу вјеру. Учење о Духу Светоме није посве дефинисано, јер тада још нису постојали духоборци, тако да тада није било ријечи о томе да је оне, који говоре за Духа Светога да је створен и који Га спуштају на ниво бића која су створена за служење, потребно анатемисати. Заиста ништа није створено у божанској и блаженој Тројици.

Превод са грчког:
Драгана Грачанин

ним подвигом, нити кратким напором, већ Онај који испитује наша срца жели да кроз дugo и усрдно испитивање задобијемо вијенац правде. Само нека наша душа остане непоколебљива, нека се до kraja очува у вјери у Христа као сигурног ослонца, а наш Судија ће ускоро доћи, доћи ће и неће каснити.

Наиме мука за муком, нада за надом, и тако мало помало. Дух Свети зна обећањем будућих добара зарадовати оне који се њиме надахњују. Послије невоља долази нада и није далеко оно чему се надамо. Када сагледамо цијели људски живот он је веома кратак у поређењу са будућим вијеком у који полажемо наду.

Ми не треба да прихватамо новотарије које нам се на међу попитању вјере, нити да се усуђујемо да изводимо закључке својом логиком, да не бисмо ријечи праве вјере замијенили ријечима људског мудровања, већ треба да говоримо онако како су нас свети оци научили. Од времена наших отаца у нашој Цркви² се чита Симбол вјере, који су свети оци на сабору у Никеји саставили, а знамо да га се и ви придржавате. Али, да не бисмо били оптужени за површност, не одбијамо да сам Симбол вјере изнесемо у овом писму, а он гласи: *Вјерујем у једнога Бога Оца, Сведржитеља, Творца свега видљивог и невидљивог. И у једнога Господа Ису-*

² Тј. Ἔκκλησιά ἡμῶν. Никејски образац Симбола вјере у Цезареју је донио Леонтије, који је присуствовао овом сабору. Хермоген, Леонтијев наследник, био је најватренији бранилац исте вјере, што се види из Посланице 81. Али Дијаније, који је наслиједио Хермогена, изгледа није увијек ишао његовим стопама, јер је познато да се он често потписивао на образце Аријанаца. Али то није довело до заборављања никејског образца што потврђује и Свети Василије на овоме мјесту. О овој вјери и никејским оцима имамо часно свједочење и самог Дијанија у 51. Посланици.

234. Посланица Амазонију

Да Господ није задовољан са блудницама и прељубочинцима, већ се противи њима.

„Из ког разлога узалудно вучеш са собом књиге, јер делима које чиниш ниподаштаваш њихово изучавање? Јер Господ осуђује и сам поглед на жену са жудњом, а ти не само да лудујеш за лепим женским телима, већ си, као што сам чуо, заволео отимачину јер си узео у свој дом и живиши заједно са једном проститутком, волећи тако вечно бешчашће. А треба да знаш ово што је написано: „Брак да држе сви у части, и постеља брачна да буде чиста, а блудницама и прељубочинцима судиће Бог”, и првом стиху да стремиш, а од другог да се клониш. Јер „Страшно је упасти у руке Бога живога”, који није задовољан са њима, већ се стара да се непрестано бори против њих.“

20

285. Посланица Петру

О две жене које ће млети на жрвњу.

„Пошто си тражио да сазнаш и значење дела стиха који се повезује са претходним, наиме, две ће млети на жрвњу, једна ће се узети а друга оставити”, млином сматрај променљиво кружно кретање садашњег живота, и којом брезином се млин окреће, тако се мењају ствари у животу. А две жене које мељу можеш да посматраш као разлике према начину живота у некој ствари или поретку, као на пример у увежбавању подвига или девствености или уздржању или целомудрености или гостољубљу или вери, у којима се многи вежбају, међутим не са истом намером. Јер се једни вежбају да достигну врлине са циљем будућих награда, а други због хвалисања, и са похвалама на овом свету примају пуну плату и остављају се у млину, док се други узимају да би плату примили на небесима.“

Преузето из књиге: Свети Исидор Пелусиот, књига 1 – пет књига посланица и тумачење Светог Писма, Издавачка кућа Епархије зворничко-тузланске „Синај“ Бијељина, 2023.

МОЛНТВА СВЕТОМ САВИ

Свети Оче Саво,
наша српска Славо,
просветитељу и учитељу,
ти нас свети Оče,
као некада
Мојсије Израиљ,
у Једну Свету Саборну
Апостолску Цркву
спасаваних уведе,
у земљу Христа
Бога Живога,
учењу нас Светих Апостола
и Светих Сабора
и Светих Отаца предаде,
и правилима свештених
Канона,
да знамо сви
шта је благословено,
а шта није,
ти све то, свети Оče,
у својој Жичкој беседи рече,
да се ми Срби
Бога и Цркве држимо
и свето Православље
да чувамо

Ти Свети оче Саво,
Свете Горе учениче
и Пресвете Богородице
послушниче,
мошти Светог Симеона
Немање, оца свога,
из Хиландара
у Србију донесе,
да светим Миром
браћу измири,
и широм Србије
цркве и манастире сазида,
да се у њима
Име Божије прославља,
и болнице и школе изгради,
да се љубав
једних према другима
покаже,
а просвета да буде
јеванђелска,
која Бога слави
и Србе

Небеским народом
прослави

Док тако свети Оče
живесмо,
све код Срба

благословено би,
никоше Светиње,
никоше Крстови,
народ се умножи
а Србија прошири,
брат брата називаше
а кум кума чествоваше,
деца као анђели
у песми и радости
проводише живот цели

Кад пак Срби
Бога и тебе Свети Саво
заборавише,
ништа им више
благословено не би,
брат се са братом завади
и неста међу Србима
слоге и љубави,
школе се угасише
а светиње опустише,
а Србију туђини
поробише,
па закука и старо и младо,
земља нам плодове
не рађа,
нити неба
нити Светога Саве,
нити кога Србе
да избаве

Тако нам је
Свети оче Саво
и у наше дошло време,
од јада нам је
небу завапити,
сад нам хоће
и срце узети
- без нашега Косова
оставити,
све хумкама божура
застрог,
па вапијемо теби
Оče Саво,
и свим Светим
Небеским Србије,
спасите нас
у нашој невољи,
да Косово своје сачувамо
и Србију славом прославимо,
и велико име Србиново,
као што је вековима било.

Епископ Фотије

ЦРКВА СВЕТНИХ АПОСТОЛА ПЕТРА И ПАВЛА У ВРУЋИЦИ

(УЗ 100-ГОДИШЊИЦУ ГРАЂЕВИНСКЕ ОБНОВЕ)

ВРУЋИЦА – УКРАТКО КРОЗ ИСТОРИЈУ

Поријекло имена насељеног мјеста Врућица има своје сасвим јасно значење. Коријен му свакако потиче од љековитих врела воде, која је због своје топлоте једноставно називана „врућица“, а којих је на њеном подручју на више мјesta.

Уз данашње име насеља Врућица, у прошлости су се користили и други називи. Први, односно најстарији за који знаамо, се налази међу називима пореских јединица, односно (не) насељених мјеста, објављеним у Опширеном попису Босанског санџака из 1604. године, где се ово мјесто наводи као село Врућица, а другим именом Кнеза. Већ у сицилу тешањских кадија од 1639. до 1642. године помиње се само Врућица.

Међутим, промјене, односно посебни додаци основи имена, поново настају у каснијим периодима и то под утицајима измијењене структуре становништва, територијално-политичких устројстава насеља овога краја, настајањем нових насеља и другим процесима који су се дешавали у границама овог села.

Тако, за вријеме аустроугарске окупације, па и касније, у вријеме Краљевине Југославије, име Врућице се користи за називе три одвојена и засебна мјesta и то: Врућица Српска, Врућица Католичка и Врућица Турска.

Послије Другог свјетског рата Врућица Српска је територијално подијељена и преименована у Горњу Врућицу и Доњу Врућицу, да би ова друга, 60-их година прошлог вијека, била преименована у Бању Врућицу.

Врућица Српска, како јој и додатак основи имена показује, припадала је српском етничком простору, што је случај и данас.

Иначе, подручје Врућице представља специфичну и изузетно драгоцену животну

Храм Светих апостола Петра и Павла

средину. Та специфичност одређена је првенствено значајем термоминералних извора који, као природна хидрогеотермална појава, постоји више десетина хиљада година. Уз љековиту и благотворну воду, Господ је овом подручју даровао и повољан географски положај, лијеп и погодан изглед земљишта, пријатну климу, богат и разноврстан биљни и животињски свет. Због тога су, врло је вјероватно, све ове благодети природе људи

користили и прије првих цивилизација старога вијека.

Нажалост, немамо и валидне потврде које говоре о томе да ли је на ширем простору Врућице, управо захваљујући наведеним природним вриједностима, постојало непрекидно присуство становништва.

Међутим, увјерење о крупним, па чак и наглим промјенама бројности становништва не можемо искључити, с обзиром на то да су се у далекој прошлости и на овим просторима неријетко водили дуги и исцрпљујући ратови. Јер, онако како су стари Римљани уз помоћ војне силе освајали ове просторе, претходно потискујући слаба и разједињена бројна илирско-келтска племена, тако ни долазак словенског становништва и његово насељавање ових простора није пролазио без одређених сукоба.

И како већ знамо, од тада па у наредним вијековима, све до пада Цариграда 1453. године, бројна и снажна словенска племена сајединила су се у Источном римском царству, хришћанској Византији, у чијем су окриљу учинили неизмјerne дomete у развитку људског друштва и његове културе. У њој је настала и моћна српска средњовјековна држава, у чијем саставу је била и жупа Усора, коју је помињао византијски цар и писац Константин Порфиrogenit у X вијеку, као и област („земља“) Усора и Соли, што је временом постала својим територијалним ширењем.

За сво то вријеме и на подручју Врућице, смјештене у самом средишту усорског краја и иначе једном од локалних центара жупе Усоре, настајали су многи објекти, почев још од праисторијског градитељства, преко средњовјековног, па до скорашињег, прилагођеног савременом добу. Оновремене градине и утврђења, црквишта, мрамора и поједини други објекти из далеке прошлости, где су некима материјални остаци очувани и до данас, нису овде никаква случајност.

Тако, на страницама Археолошких лексикона налазимо описе бројних локалитета као што су, на примјер, Црквишће у Радешићима, Градић у Врелима, Градина у Бежљи, Прекопа у Врућици. Од изузетног значаја су и трагови материјалне културе у виду жељезних копаља, украсних игала и др. пронађених опет у Врућици, који потичу из млађег жељезног доба.

Између свих ових старина, посебну пажњу привлаче Град и Гробље војводе Момчила, који датирају из периода касног средњег вијека. Вјерује се да је војвода Момчило некада владао овим крајевима, а причало се да је дворове имао на мјесту где су се до недавно налазили остаци старога града. Исто тако, причало се, како је то забиљежио хроничар теслићког краја, учитељ Петар Богуновић, да је испод градине била велика варош и да се знало за мјесто где су биле ковачнице.

Све ово, издавајући документовано предање о војводи Момчилу, упућује нас на закључак да се на овом подручју присуство становништва ипак одржавало у каквој-таквој сталности, без дужих прекида, свакако не рачунајући крај XV и почетак XVI

вијека, када је Врућица била уз границу Турског царства и Угарског краљевства, због чега је у пограничним борбама и пустошена.

Уосталом, о битном значају овог краја и по успостави турске власти, након што је почетком XVI в. већ био насељен српским сточарским становништвом (власима) из Херцеговине, говоре и називи насељених мјеста у нахији Усора, које налазимо у пописима Босанског санџака из 1604. године, што истовремено, како је претходно поменуто, представља и прво званично помињање Врућице.

Падом средњовјековне српске државе под власт Турака у цјелини је пала и православна усорска област. Како је на тај начин и духовност хришћанског становништва била сатјерана у окове исламског свјетоназора, онда није ни чудно што се једни трачак наде за спас хришћанског идентитета одржао баш у Српској цркви. Зато, предањем, или и стварним потврдама о старој врућичкој богомољи, рачунамо да се црквени живот у Врућици релативно рано обновио.

СТАРА ВРУЋИЧКА БОГОМОЉА

Историја српске православне цркве у Врућици могла би се подијелити у више раздобља. Прво је раздобље службе Божје на отвореном простору (зборишту), где је након молитве вјерски празнични збор трајао до касних поподневних часова. На зборишту се окупљао српски народ из Врућице, али и из других мјеста. Касније је народ сачинио чадор (шатор) од бијелог дебelog домаћег платна чији би крајеви бивали обрубљени

и укraшени везеним црвеним крстовима и другим народним украсним везом. Такви чадори остали су у народном памћењу и у другим мјестима.

Молитве под чадором у Врућици одржаване су све до 1642. године, када је у Врућици саграђена црква-брвнара (дрвена црква).

Пошто не постоје потпуно поуздане историјске потврде о томе да је прва црква у Врућици заиста подигнута у години како је претходно наведено, стога се о њеном настанку и сусрећемо с различitim подацима.

Тако је, на примјер, врућички парох Бранко К. Поповић, у једном краћем опису историјата ове цркве, објављеном у листу Братство 1940. године, за њену градњу назначио 1767. годину. Повод за такав закључак прота Бранко је пронашао у натпису са једног антиминса који су у Врућицу донијели свештеници Боснији као своје покретно власништво. Иначе, овај је антиминс с натписом поменуте године, освећен од босанског митрополита Серафима, својевремено у чечавској цркви пронашао професор Светозар Душанић.

Различитост податка о настанку врућичке цркве налазимо и у дабробосанској Источнику за 1888. годину, где се наводи да је саграђена 1702, а да је обновљена 1843. године. Још се напомиње како је то мала црква од дрвене грађе, дуга 12, а широка 7 аршина и да се не зна од ког је архијереја освештана. Каже се да је храм посвећен Светим апостолима Петру и Павлу и да се у то вријеме у њему не служи божествена Литургија сваке недеље и празника, него само на неколико уобичајених великих празника.

Исто тако и овдје помињани теслићки учитељ П. Богуновић, приликом проучавања усорског краја 30-их година прошлог вијека, не наводи тачно годину, али у чланку „Стара богољубица у Врућици“, штампаном у књизи „Из усорског краја и околине“ као и у чланку „Кратка историја српско-православне цркве у Врућици“, објављеном у „Просвјетином“ Календару за 1931. годину, он јасно истиче: „Најстарија црква у срезу тешањском, изузев два манастира, и то: Липљана, који се налази у селу Липљу, уз рјечицу Бистрицу, под брдом Осојем; те Ступља, за који се заправо тачно не зна где је постојао, али је највјероватније, да је био испод планине Борја, на мјесту званом Црквина, и за које манастире стоји записано у „Зборнику за историју, језик и књижевност српскога народа“ од Љ. Стојановића, да су године 1696. сагорјели и опустјели, јест свакако црквица у селу Врућици, код Теслића. Прича се, да је саграђена за вријеме турске владавине, прије 250 и више година, некако у другој половини седамнаестог стόљећа, на старом зборишту... Како је старо збориште у Врућици било врло обљубљено, прича се, да су села Врућица, Теслић, Ранковић, Ружевић, Врела, Прибинић, Булетић, Осивица, Чечава, Угодновић, Брић и друга замолили – преко неког Ајановића, бега тешањског – пашу травничког, да им дозволи у Врућици, на старом зборишту, направити нешто богољубицу. И добише дозволу врло чудну и за она времена карактеристичну. Паши им дозволи под ујетом, да не смије бити већа него што је могу за једну ноћ подићи. И побожни народ, који је можда такав одговор и очекивао и грађу

евентуално и прије припремио, сагради преко ноћи жељену богољубицу, која освану на весеље народа“.

Међутим, Вукашин Сировина, дични парох великобуковички, а притом више од успут и етнограф, историограф, писац, једном ријечју – истраживач, у свом чланку „Из прошlostи православне цркве у Врућици код Теслића“, објављеном у 2. броју листа Развитак 1941. године, а као коментар на поменути чланак проте Б. Поповића, у доброј мјери отклања неке непознатице око године подизања старе врућичке цркве.

Он своје тврђење о 1642. години као години када се гради стара врућичка црква брвнара поткрепљује релевантним чињеницама, наводећи тако више извора у којима се помиње та година, као што су шематизми Дабробосанске митрополије, затим Митрополије бањалучко-бихаћке, те записи из старе врућичке богослужбене књиге „Собраније Поученија“.

Кроз подужи опис историјата овог древног врућичког молитвеног храма, а који износи у чланку „Собраније Поученија“ цркве врућичке објављеном у часопису за вјерско и народно просвјећивање „Братство“ 1941. године, он између осталог пише: „Ми вјерујемо да се уредник првог Шематизма Бањалучке епархије морао обратити приликом његова састављања и уношења историјских података, тадањим окружним протопрезвитерима и неким свештеницима. За податке о Парохији тешањској, њеној цркви и врућичкој, као филијалној јој цркви, уредник се обратио тадањем тешањском окружном протопрезвитеру покојном Теодору Илићу. Овај, будући савременик тешањског

проте Илије Боснића, те као свештеник, који је дошао (из Илове код Прњавора) године 1853. у Тешањ, свакако је добро знао израчунати када је подигнута врућичка црква и казати зна ли се шта о њеном освећењу. Поред тога се врућичка црква сматра наследнициом тешањске Цркве Светог великомученика Георгија, цркве, коју је између године 1461. и 1463. саградио у Тешњу брат босанског краља Степана Томе Остојића, и стриц посљедњег краља Степана Томашевића, Радивој Крстић, господар Усоре и Тешња. По заузећу Тешња од стране султана Мехмеда, године 1463, кнез Радивој је заједно са својим синовцем погубљен у Јајцу. Или још те године, или године 1521, кад је Сулејман I Велики коначно заузео Тешањ, нестало је посве те цркве. Данас јој је траг на мусали у Тешњу. Гази Хусрев-бег је по заузећу Тешња 1521. године прогласио околину његову својим вакуфом. Он и његови наследници почели су насељавати ту околину Србима из Црне Горе и Хеџеговине. Тако су им године 1642. дозволили да могу себи подићи богољубицу, не у Тешњу као сједишту турских власти, него у Врућици, на зборишту. Нема, дакле, та црква никакве тјешње везе са манастирима Липљем и Ступљем, који су далеко од ње. Све до године 1853. та је црква била и парохијска црква тешањска. Концем 18. вијека досељио је у Врућицу поп Димшо Боснић, са породицом, из Крајине, од Петровца. Дотле су у Врућици служили попови из Радње, најстарије парохије у тешањској околини. О попу Димши није се сачувало успомена. Не знамо ни када је умро. Остао му је у тешањској цркви један антиминс, освећен од босанског митропо-

лита Серафима године 1768. у Храму Светих апостола Петра и Павла, без ознаке мјеста. Тај је антиминс био његов покретни антиминс, којег је донио из Петровца осамдесетих година прошлог вијека и налазио се у Парохији угодновићкој. Тамо је служио као чадорски антиминс. Послије смрти попа Димше у Врућици служе опет радњански и угодновићки свештеници. Око 1830. године запопио се његов синовац, поп Илија Боснић и служио у Врућици и Тешњу. Поткрај живота постао је и протом тешањским. По његовој смрти постао јеproto дотадашњи тешањски свештеник – капелан Теодор Илић. То је било 1860. године, 21. марта. Тад је против Илићу било 27 година!“.

А о самој, претходно поменутој, богослужбеној врућичкој књизи „Собраније Поученија“, која му је иначе и послужила да напише свој коментар као одговор на неке непознанице или недоумице изречене у, такође поменутим, чланцима проте Бранка Поповића и учитеља Петра М. Богуновића, свештеник В. Сировина даље пише и образлаже: У Парохији буловичкој код Добоја сачувала се до сада једна књига породице Боснића (данас породица Поповић у Врућици). Та је књига „Собраније разних недјељних и празничних правоучитељних поученији...“ Ове проповиједи (поуке) штампане су у Бечу године 1793. Како је и када та књига дошла у Врућицу, нема у њој никдје записано. На два мјesta је записано да је власништво Васе Боснића. Један је запис из 1868., а један из 1875. године.

Записи су кратки и гласе: „Ово је Васе Боснића књига“ и „сија јест књига Васе Боснића“. Почев од насловног листа I

дијела (част) књиге, па на 14 сљедећих листова протегао се, ријеч по ријеч, црним мастилом писан, овај старословенски запис: „Сија божественаја књига Поученије попа Гавре из села Врућици, близ вода Усора на писасе на 1813 месеца марта 25“. При врху листа, а на почетку овог записа истим мастилом и посве сличним рукописом, записано је: „Сије писаније јереја Максима“. На свршетку записа написано је, такође при врху листа: „Аз јесм јереј Максим“. На једном, истргнутом листу стоји записано невјештом руком: „Писо поп Стојан...“ На празном листу, између увода и I дијела има већи запис, писан плавим мастилом, Ћирилицом, са помијешаним црквенословенским писменима. Тај запис гласи: „Знати се кад се родила мала Васкрсенија 1880, 16 дан месеца априла. Крестисја и миром свјатим помазасја чрез мене јереја Јоана С. Поповића пароке цркве Врућице. Кум бист Јован Николић меанција варошице Тешња града. 27 истог м. о. г.“.

Пошто најстарије црквене матице Тешањског protопрезвитерата датирају из 1879. године, од када се редовно воде у Парохији тешањској, којој је у то вријеме уз села Булетић, Теслић, Ранковић, Ружевић, Жарковина, Љескове Воде, као једно од филијалних мјеста припадала и Врућица, тек тада налазимо и неке поузданije податке о њеном становништву. Иначе, те године је и аустроугарска управа извршила први (пробни) попис у окупирanoј Босни и Херцеговини, користећи се углавном прикупљеним подацима од вјерских заједница. Према таквим подацима „Врућица православна“ имала је 456 становника.

Сличне податке налазимо и

у Шематизму православне Митрополије и архиђијецезе добро-босанске за 1882. годину, с тим што се овдје Српска Врућица наводи као сједиште парохије са још 6 насеља (Теслић Велики, Теслић Стanoјevић, Булетић, Ранковић, Ружевић и Жарковина). Међу ових седам насеља највећи је био Булетић са 66 кућа и 665 душа, а онда иза њега Врућица с 55 кућа и 439 душа. Од осталих насеља која су и до данас остала у (Бањо)врућичкој парохији једино је Жарковина, у којој је тада пописано 15 кућа са 110 душа. Иначе, парохију је опслуживао прота и protопрезвитер тешањски, Теодор Илић.

Вриједан пажње је и податак о становништву Врућице с почетка 20. вијека, који се налази у првом Шематизму Митрополије бањалучко-бихаћке, где је наведен број о 52 домаћинства с 240 мушких и 188 женских православних душа.

О материјалном стању цркве, уз њено свештенство, бринули су и имућнији српски трговци. То је иначе била општа практика онога времена, како другдје, тако и у православном усорском крају, тако да је баш њима, као најбројнијим посједницима, али и малобројнијим занатлијама, учитељима и ријетким чиновницима, припадала централна улога. Наиме, они су, као угледни српски народни прваци, уз то материјално добро-стојећи, неријетко били не само покретачи, већ и финансијери изградње цркава, српских школа и других установа, које су имале важан, па и пресудан значај у уобличавању српских националних интереса.

Тако, помињани теслићки учитељ П. Богуновић, преносећи народно сjeћање о врућичкој старој дрвеној црквици, још

док звоника није имала, истиче како тек некако при крају XIX в. на потицај вриједног теслићког старине Јефте Вуковића, сељани са прикупљеним приносима набавише једно осредње звono. Вели да је то звono било тада једино у срезу, те да је својим умилним гласом окупљало побожни народ на молитву. Занимљиво је и сачувано народно сjeћање уз овај догађај, које говори о томе како је ово звono превожено од Теслића до Врућице. Прича се наиме, да је за његов транспорт било упрегнуто 12 пари волова, како би било довођено до врућичке цркве. А у ствари, како се препричава, није толико пари волова упрегнуто због саме тежине звона, већ да би овај догађај и његова свечаност остали што дуже упамћени у народу.

Такође је важно истаћи и то да је црква, кад би материјално и финансијски ојачала, до чега је повремено долазило, несебично помагала и другима. О једном оваквом примјеру, опет ћемо навести биљешку П. Богуновића: „Како је ова црквица (мисли на врућичку) била једина у овом крају, народ ју је редовно посјећивао и у њој тражио утјехе у тешким данима које је тада преживљавао. Побожни народ даривао ју је новцем, разним поклонима и завјештајима, те је материјално одлично стајала. Имала је свога посједа и готових новаца, што се види из старинских записа да је године 1858. приликом градње српско-православне цркве у Тешњу, тамошњем одбору дала (посудила) 16 златних дуката и тиме увеклико помогла градњу цркве у Тешњу, где је тада било главно сједиште турских власти за усорски крај. Како је помогла тешањску истоје тако помогла и друге, које

данас постоје. Зна се, да је замовима помогла многе наше занатлије и трговце и да су баш њезиним капиталом неки започели и газде постали. Види се да је имала у своје вријеме савјесне црквене старатеље, који су били ширег поимања и схватања“.

ПЕТРОПАВЛОВСКА ЦРКВА У ВРУЋИЦИ, НАКОН ГРАДИТЕЉСКЕ ОБНОВЕ 1923. ГОДИНЕ

Са честим поправкама стара врућичка бого莫ља постојала је све до 1920. године. Све дотле се, како је претходно речено, размјењивао и узајамни однос цркве и доброчинитеља на свеопшту добробит српства и православља.

Тако је било и приликом изградње нове, зидане цркве у Врућици, која је, опет уз потицај старије Јефте Вуковића, добровољца Неде Поповића и других угледних народних првака, подизана приносима сељана у периоду од 1920. до 1923. године, када је на храмовну славу и освештана од стране Епископа бањолучког Василија Поповића.

Туробно вријеме кроз које је пролазио српски народ у минулом вијеку учинило је да преостане мало документованих података о њеним неимарима.

Ипак, остало је упамћено да су нови врућички храм подизали маглајски градитељи, предвођени мајстором Милошем.

Бескрајно би био дугачак списак свих помагача и приложника који су својим, што редовним, што повременим, мањим или већим даровима, помагали градитељску обнову врућичког храма, његово укравашавање и одржавање.

Стога се нећемо ни упуштати

у њихово набрајање како не би неко био случајно изостављен те тако према њему учињен гријех и неправда. И онако, сам Господ зна њихова имена, Који је, како њима, тако и њиховим потомцима, обилато узвраћао и узвраћа својим даровима.

Овде можда није сувишно додати само једну забиљешку, коју је у својим истраживачким и научним етнолошким радовима оставио професор Миленко Филиповић боравећи у Врућици, прво 30-их, а потом и 60-их година прошлог вијека, где на води како је у мноштву разноликих дарова било и остало много икона које су завјетни дарови бањских посјетилаца, и то не само посјетилаца из ближе окoline, него и из Врања, Петрова-града, Зрењанина, Београда и других мјеста.

Захваљујући народном јединству, до кога се долазило кроз молитву и црквено саборовање, покренута је изградња и других народних објеката за потребе села и околног житељства, тако да је 1931. године отворена Народна основна школа у Врућици, а међу Врућичанима је нарастао и интерес за учешћем у раду националних културних и витешких друштава („Просвјета“, „Соко“ и др.), чиме се видно уобличавао и културно-просветни живот Српске Врућице, како се ово мјесто службено називало за вријеме аустроугарске окупације, па и касније, у вријеме југословенске Краљевине.

Само драги Бог зна како би се развијао црквени, па и сав народни живот уопште, како самих Врућичана, тако и читавог српског народа посвуда, да га нису задесила два велика страдања. Прво, током Другог свјетског рата, а оно друго у првим деценијама послијератног

Падом средњовјековне српске државе под власт Турака у јелини је пала и православна усорска област. Како је на тај начин и духовност хришћанског становништва била сатјерана у окове исламског свјетоназора, онда није ни чудно што се једи-ни трачак наде за спас хришћанског идентитета одржао баш у Српској цркви. Зато, предањем, али и стварним потврдама о старој врућичкој богомољи, рачунамо да се црквени живот у Врућици релативно рано обновио.

периода, које бјеше под сувором и безобзирном ненародном и антицрквеном владавином комунистичког режима.

Током Другог свјетског рата, сеј масовног страдања српских ослободилаца, дошло је и до не-запамћеног терора над читавим народом.

Након непрестаног пљачкања и сваковрсног зlostављања, услиједио је прогон од стране усташке власти Независне Државе Хрватске, тако да су у бројне усташке логоре од Теслића до Цапрага тада, уз највиђеније Србе овдашњих крајева, били прогнани и безмало сви православни свештеници, међу којима и Бранко Поповић, парох врућички.

Све православне цркве, укључујући и врућичку, парохијски домови и други црквени објекти су тада немилице пљачкани и уништавани.

Поједине цркве су претваране у њемачке или усташке касарне па и коњушнице, а звоници у пушкарне, док је сав црквени мобилијар краден, тако да им је била нужна послијератна обнова.

Послије Другог свјетског рата нашу Цркву је задесило ново страдање. Новоуспостављена ненародна комунистичка власт одмах је отпочела са ометањем њеног рада чинећи све да је одвоји од државе, односно да је потпуно изопшти из јавног друштвеног живота. Тако, унишавање православне цркве, њеног свештенства и вјерног на-

рода попримало је све шире и шире размјере, па се занемаривање богослужења и црквених обреда у већем периоду друге половине прошлог вијека било дубоко увукло и међу житеље наших села, тамо где су се Срби и у најтежим невољама тешко одрицали своје вјере.

Ипак, и у таквим, иако отежаним условима, који су трајали скоро све до преткрај прошлог вијека, црквени живот Врућичке парохије одвијао се у корист и на добробит православног народа овог краја, будући да је Храм Светих апостола Петра и Павла богослужио без престанка.

Својевремено једини у пространом усорском крају обнављан је и добрађиван у неколико наврата уз изградњу и помоћних објеката, почевши од прве веће обнове 1976. године, затим оне у периоду 1988–1991, па до ове најновије у јубиларној, 2023. години. Кроз све вријеме радио се и на изгледу централног мјесног гробља, које је највјероватније настало кад и сам храм. Поуздано се зна да су се у њему, уз мјесно становништво, сахрањивали и житељи из многих села по Усори па чак и православни Срби од Травника, удаљеног десетинама километара.

Године 1998. започели су радови на изградњи Цркве Вазнесења Господњег у Бањи Врућици па је од 2015. године, дотадашња Црквена општина врућичка подијељена у дваје, са

засебним парохијама, Врућичком и Бањоврућичком.

Врућичка парохија са Храмом Св. апостола Петра и Павла, уз истоимено мјесто обухвата и села Бежљу, Радешиће, Црну Ријеку, Студенце, дио Гомјенице, Јелића Поток, Комушину и Слатину, док Бањоврућичка парохија уз истоимено мјесто обухвата још и атаре села Доња Врућица, Стењак, Рудник и Доња Врела.

СВЕШТЕНОСЛУЖИТЕЉИ ВРУЋИЧКЕ ЦРКВЕ

Није нимало лако или, правилније речено, скоро је немогуће побројати баш све православне свештенике који су вршили Свету службу Божију и проносили име Христово међу парохијанима врућичког Храма Светих апостола Петра и Павла од његовог подизања па до данас.

Јењава и полако нестаје колико-толико народно предање о томе, а и каква-таква историјска документарност, не баш лако доступна, а и кад јест, углавном је фрагментарна и изражена у назнакама. Све то скупа нас онемогућава да барем приближно хронолошки поменемо сва њихова имена.

Ипак, уз још један осврт на претходно наведени цитат свештеника В. Сировине о историјату старе врућичке богомоље где се он потрудио да изнесе што је могуће више фактографских података, а поготово оних који се односе на поједине врућичке свештенике, сазнаћемо неколико имена о којима се врло мало или готово ништа није знало.

Он о томе пише: „Врућичку су цркву служили, поред свих околних, парохијских свештеника, који су сви, наравно, били

без цркава, и јелански попови Лугоњићи. Тако је поп Стево Лугоњић (?–1885), послуживао врућичку цркву и донио у Јеланску њезину „Собраније Погученија... О врућичким свештеницима, чија се имена налазе записана у тој књизи, до сада се није знало. Њих не спомиње ни господин Богуновић. Није знао за ову књигу. За свештенике Максима и Стојана не зnamо ни ми ништа рећи, изузев да би им приближно одредили вријеме боравка у Врућици. Али, намеће се питање да ли су они уопште били врућички свештеници? Врућичку су цркву служили, како рекосмо, све парохијски свештеници у тешањском проповедништву. Цркава није било све до године 1853. Тада је саграђена тешањска црква. Највише су служили у Врућици свештеници из некадашње старе парохије Радње. То су били свештеници из породица Горана и Квргића–Клинића. Онај поп Гавро у запису из 1813. био је Гавро Квргић–Клинић. Код господина Богуновића он се спомиње и 1827. године као врућички поп. Према његовом запису даде се закључити да је и он становao у Врућици. Син попа Гавре био је поп Јово Квргић–Клинић. Господин Богуновић наводи да је и он служио у Врућици. Међутим он је поткрај 19. вијека становao у Радњи. Умро је 1895. године. По његовој смрти укинута је посве та најстарија парохија у тешањској околини. Поред радњанских, врућичку су цркву служили највише још и угодновићки свештеници. По запису из 1880. године видимо да је у Врућици становao поп Јован С. Поповић. И то само годину дана. Послиje те године нема спомена више о врућичким свештеницима. Тешањски прото Илић одређивао је, и прије и послиje тога, кад ће који свештеник, и одакле, долазити у Врућицу и тамо служити. Тако се види из записника свештеничкx сједница Тешањског проповедништва (1889–1901. године)“.

Запис о свештеницима старе врућичке цркве оставио је и П. Богуновић, тврђњом да ју је служило много свештеника, а да се у народу као најстарији спомиње неки поп Горан, родом из села Горње Радње. Наводно је становao у Радњи и одатле послуживао цркву, а кад је умро закопан је крај цркве. „И данас“, забиљежио је тих, тридесетих година прошлог вијека П. Богуновић, „постоји велики камени крст прислоњен уз цркву и на њему доста добро израђен напис: „Сиа Крст попа Луке Горана (умро) 1803. марта дан 8 положи, писа поп Илија“. Да ли је то тај Горан, којег народ спомиње, не може се установити, јер из куће Горановића било је и раније свештеника“.

Бањалучки новинар и публициста Вукашин Вук Јеловац, такође је писао о овоме 1931. године, помињући и неког попа Јову званог „Клиндо“ из куће Квржића из Горње Радње. И он наводи име попа Димше Боснића из Босанске Крајине, а да је један од најстаријих свештеника без сумње био неки поп Лазар, Вукашин Јеловац тврди по томе, што му је име било урезано на владичној столици 1783. г. која се налазила у старом храму.

И прата Бранко К. Поповић је оставил значајан подatak о њеним свештеницима до Другог свјетског рата. Он наводи исказ прибинићког попа Стеве Душанића о овоме, где дознајемо да су цркву у Врућици послуживали Илија Боснић, Стеван

Поповић (обојица су стално боравили у Врућици), Хаци Тодор Илић, Мика Гашић, Димитрије Поповић-Стјић (становao у Бијелом Бучју), Јово Т. Илић, Саво Т. Илић (доцније становao у Теслићу) сви са станом у Тешњу. Повремено је ову цркву опслуживао и поп Стево Душанић, затим Марко Поповић из Теслића, те тадашњи свештеник Бранко К. Поповић, са сталним боравком у Врућици.

Парох теслићки, а у једном периоду истовремено и врућички, прата Никола Мандић, је у Јејтопису Српске православне парохије теслићке, писаном око 1970. године, забиљежио да је 1883. године за попа на Врућици био постављен Јован Илић, син Теодора Илића, пароха и проповедника тешањског, који је као млад свештеник умро. Након његове смрти од 1913. па до 1934. године, врућичку парохију опслуживао је млађи син свештеника Хаци Теодора Илића, јерје Саво Илић.

Тако је поп Саво као наследник свога оца, Хаци Теодора Илића, у саставу своје (тешањске) парохије, поред Тешња и Врућице опслуживао и села Влајиће, Јасенову, Ранковић, Ружевић, Жарковину, једно вријeme и Булетић, затим Теслић, Блатницу и Бијело Бучје.

Сва ова села, у то вријeme, имала су само двије цркве – у Тешњу и у Врућици – све до новоподигнутих у Теслићу и у Блатници.

Од Другог свјетског рата па до данас, врућички храм су опслуживали Бранко Поповић (службовао и прије рата од 1934. па до 1972. год.), Никола Мандић (1972-1973), Саво Кнечевић (1973-1977), Маријан Симић (1978-1979), Ратко Врачевић (1979-1981), Петар Нин-

ковић (1981-2008), уз најскорије свештенослужитеље овог храма Жељка Теофиловића (накратко у 2000-ој години), Миру Ђукарића (2000-2011), Далибора Ђешића (2011-2018) те од 2018. год. Жељана Савића.

Ове свечане и красне дане у

јубиларној 100-годишњици од градитељске обнове врућничког храма, нажалост, нису могли дочекати и они који су попут својих предака, по ко зна који пут, стали на браник своје отаџбине за одбрану груде своје земље, своје вјере и нације, по-

страдавши у посљедњем одбрамбено-отаџбинском рату. Зато, нека овај барем кратки помен у нама сачува сjeћање на њихову жртву и утврди трајан завјет своме српском отаџству.

Алекса П. Касаповић, проф.

ИСТОРИЈА

КО СУ БИЛН ВЛАДАРН СРЕДЊОВЈЕКОВНЕ БОСНЕ?

(Зашто наши историчари ћуте, док нам бивша браћа краду историјско и културно наслеђе?)

„Босна припада оном ко је умирао за њу на турском коцу и на аустријском конопицу“.

– Јован Дучић

Већ неколико деценија уназад, српско историјско, културно и вјерско наслеђе је предмет најбезочније могуће крађе. Краљо се оно и раније. Међутим, у последње вријеме ти настраји су толико учествали, да готово на дневном нивоу, имамо покушаје својатања одређених момената српске националне историје, споменика, вјерских објеката, писаца, научника, умјетника итд. Што је најгоре, на све ово имамо прилично млитаву или готову никакву реакцију српских интелектуалаца, историчара, академика и других, који би из угла својих компетенција требало да се позабаве овим за Србе најчешћим питањима. Тих настраја је толико да не зна човјек одакле би кренуо. Ми ћемо ипак сузити фокус нашег посматрања на питања крађе српског историјског, културног и вјерског наслеђа, и то оног на простору Босне и Херцеговине и Републике Српске. Чак и ту, за обим текста који смо предвидјели, немогуће је дотаћи се свих могућих питања и проблема. Ја сам се, пак, опредијелио

да овде размотрим само неколико најактуелнијих, радо причаних и препричаваних „бајки“, које се стално приповиједају од стране бошњачких политичара и интелектуалаца. Конкретно, мислим на честе Твиттер објаве градоначалнице Сарајева Бењамине Карић, у којима се она хвали тзв. босанскохерцеговачким културним наслеђем, као и новопостављеним спомеником краља Твртка I Котроманића у Сарајеву, а испред којег се градоначалница тако поносно сликала. Поред ње, у разматрање ћемо узети и прилично виралан видео, који се може наћи на интернету и друштвеним мрежама, у којем проф. Енвер Имамовић у Царевој Султан-Фатиховој цамији у Сарајеву 2012. године говори о томе како су, приликом похода султана Ел-Фатиха (Мехмеда II Освајача) на Босну 1463. године, ондашњи „добри Бошњани“, расирених руку дочекали султана, јер им је због њиховог богумилства, ислам био јако близак и пријемчив. У том видеу, професор још објашњава да управо због

тога, а не због немилосрдне сile, коју је предстајало Османско царство и његов султан Мехмед II Освајач, није проливено пуно крви. По њему Босна је „пала“ готово без крви. „Добре Бошње“ су Ел-Фатиха дочекали као избавитеља и као својеврсног месију.

Овде ћу изнијести само неке најбитније моменте и чињенице из историје Босне, који недвосмислено указују на сву бесмисленост аргументата (ако су уопште аргументи), коју износе горе поменуте личности.

1. Први владар из средњовјековне Босне, који се данас, такође често помиње је био чувени **Кулин-бан**. Опште увријежено мишљење међу Босњацима је, да је већина становништва, која је тада живјела на територији Босне, била богумилске вјерске оријентације. Чак се то тврди и за Кулин-бана. Међутим, ако је он био богумил зашто онда своју чуvenу Повељу из 1189. године отпочиње ријечима: **„Во имја Отца и Сина и Свјатаго Духа...“**? Сваком, иколе теолошки информисаном исто-

ричару, познато је да су богумили били врста манихејске¹ секте, чије присталице нису вјеровали у Свету Тројицу. Добили су назив по попу Богумилу, који је проповиједао на простору Македоније у 10. вијеку. Богумили су били и против црквене власти и насиља. Свети Сава у свом „Законоправилу“ наводи да су они (богумили) именовали двојицу једнако моћних и супротстављених богова (дуализам), хулећи на Божанство, од којих је један узрок свјетlosti, други таме. **И сунце и мјесец су обоготовили, а ћавола су називали владаром тијела.** О законском браку су говорили да је демонски, и удјељивање сиромашним називали безакоњем. Сматрали су да Господ при оваплоћењу није примио човјештво, и ругали се крсту, и смрти, и Васкрењу као привидима².

Осим тога, познато је да је Повеља Кулина бана написана старословенском ћирилицом (или како наше данашње - мада слабо информисане - „дobre Бошње“ кажу "босанчицом"). Ако је тачно, да је то и њихово писмо и ако је та Повеља дио бошњачког културног наслеђа, предлажем да ту исту Повељу одштампају у великом формату и нека је као билборд окаче у градовима са

већински бошњачким становништвом, па да видимо. Живо ме занима, да ли би издржала и 24 сата, а да не буде вандализована.

1. Слична ситуација је и са Повељом босанског бана Матеја Нинослава (1235-1250). Најстарији домаћи извор који говори о идентитету босанског становништва у средњем вијеку, и то још док се босанска држава није проширила на Хум и Јужну Далмацију, а на Запад се није простирадаље од изворишта ријеке Сане, јесу повеље бана Матије Нинослава (1232-1250). Наиме у три банове повеље, писане 1234, 1240. и 1249, као његови поданици спомињу се Срби. Ове су повеље уговори између босанског бана и Дубровника –

као и у случају бана Кулина - а тичу се слободе трговања дубровачких трговаца по босанској држави. Дијелови текста банових повеља по којима видимо да Нинослав своје поданике сматра Србима у преводу на савремени српски језик гласе овако: **„Ако тужи Србин Влаха да се парничи пред кнезом; ако тужи Влах Србина да се парничи пред баном.“** Из овога се види да бан одговара за своје поданике Србе, и да ако неко од њих скриви нешто дубровачком тргов-

цу мора и да одговара пред њим. Дубровчане назива Власима, што је назив којим су у то доба називани становници романског поријекла у српској близини. Треба напоменути да и ова Повеља почиње ријечима: **„Во имја Отца и Сина и Свјатаго Духа...“**

2. Краљ Твртко I Котроманић је посебна прича. Пуне се помпе дигло око новоподигнутог његовог споменика у Сарајеву. Твртко I Котроманић се намјерно крунисао у манастиру Милешева 1377. године, где су тада почивале мошти Светог Саве, тиме жељећи да покаже да је он апсолутно у духу светосавског завјета и предања. Познате су његове ријечи: **Идем "в србскују земљу", жељећи „укрепити престол родитељ мојих“**

који „**в земљнем царстве царствоваше, и на небесноје царство преселили се“** (Идем у земљу српску, жељећи укријепити престо родитеља мојих, који су у замаљском царству царствовали и на небеско се царство преселили). Његова права титула је гласила **Banus Bosnia et rexus Rascia** (Бан Босне и краљ Србије). Један је од оних, који није зајајио, те је послао војску кнезу Лазару у помоћ на Косово. Војску је предводио српски вitez из српске Босне Влатко Вуковић. Твртко је био свјестан да се и Босна брани на Косову. Ако је Твртко, само неколико десењија прије пада

Твртко I Котроманић

¹ Манихејство је учење Манија (216-277), персијског философа и вјерског реформатора, који је настојао да учење трију „отаца исправности“ - Заратустре, Буде и Христа - укључи у јединствен философски систем. Мани придаје Исусу велики значај. Из Индије позајмљује теорију у пресељењу душа, али у највећој мјери ипак преузима централне иранске идеје, посебно о дуализму Свјетlost - Тама. Познато је да је у персијској религији, познатој као „зороастризам“ било учење о вјечној борби између бога добра Ахура Мазде и злог бога Аримана. Управо ове идеје, Мани је убацио у свој вјерски покрет. Та учења су била и учења богумилства.

² Свети Сава, Сарајевски препис Законоправила Светог Саве из 14. вијека, „Дабар“ Издавачка кућа Митрополије дабробосанске, 2015, стр. 309.

Босне под Турке 1463. године, био против ислама, султана и Турака, шта се то наједном промијенило, када су Турци ушли у саму Босну, па су преци наших добрих Бошња наједанпут промијенили свој став? Да ли је то љепота и узвишеност нове религије, коју су Турци са собом донијели или је то био страх за голи живот и властиту имовину? Одговор на ова питања препуштам читаоцима.

4. Следећи битан владар Босне је **Стефан Вукчић Косача** (1406-1466) (Херцег од Светог Саве). По њему је Херцеговина и добила назив. Херцег Стефан је убацио име Светог Саве у своју владарску титулу. Треба ли томе још нешто додати?

5. Како је могуће да се Бошњани не спомињу у средњовјековним повељама? Историчар Борис Радаковић наводи да се они спомињу само кад је ријеч о крупној властели из Босне, када се она позива за свједоке неких крупних одлука или у неким повељама када се спомињу државни или географски називи за становништво нпр. Бошњани и Дубровчани, Бошњани и Хумљани, Бошњани и Усорани итд. Међутим, када се у до мађим ћириличним повељама наводе народи у неким граничним територијама, **нема помена** **Бошњана, али има Срба, Влаха, Дубровчана и Хрвата.** Занимљив је извор Гргур Николић, припадник угледне хумске власте-

линске породице Николића, која је била у сродству са Немањићима и Котроманићима. Наime, Гргур 1418. године укида царину пред Стоном коју је својевољно раније био успоставио. Своју одлуку објелоданио је у Повељи од 6. јула исте године и у тој Повељи каже да је царина укинута за сваког „**тко годи греде у Стон или Дубровчанин или Влах или Србин или тко ини и такође из Стона**“. Иако је територија којом је владао Гргур Николић била у саставу државе Котроманића, а према неким квазинаучним теоријама у средњовјековној држави Котроманића државотворно становништво били су Бошњани, видимо да их нема међу побројаним народима у повељи Николића. Чак, неки воле рећи како Срба није било на територији данашње БиХ све до доласка Турака или оне још спектакуларније теорије које кажу да Срба у БиХ није било до друге половине 19. вијека. Али, како онда да Бошњана нема, а Срба има у повељи једног великаша са простора босанске државе? Знамо да је било миграција становништва из Босне у Хум, поготово сточарских маса, али без обзира на то нема помена Бошњана у повељама хумске властеле ни на босанском приморју, што нам говори да је ријеч о сталежу или кад имамо помен само „Бошњани“ без онога испред „добри“, ради се о регионалном називу за људе из Босне. Пратећи изворе који говоре о становништву босанске државе, настављамо према ријеци Цетини. Војвода Доњих Краја, Ђурађ Воисалић, синовац и наследник херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића, својом Повељом из 1434, потврђује баштинске посједе браћи Ђурђевићима. Ти посједи налазили су се између

ушћа Неретве и Цетине. Као становници тих крајева наводе се Срби и Власи: „**и у свему у чему их нађошмо да држе, било да је Србин или Влах**“. Треба напоменути да се из Повеље јасно види да је становништво тога краја римокатоличко, али је без обзира на то српског и влашког поријекла. Једино је питање у вези са Власима, да ли се то односи на романске Влахе или српске сточаре. Могуће је, да је било и једних и других. О јасној етничкој граници између Срба и Хрвата на ријеци Цетини, као и потврди да Хрвата у значајнијем броју није било у босанској средњовјековној држави, посебно њеним јужним крајевима, свједочи и Повеља бана хrvatskog Ханџа Франкопана, настала само двије године након Повеље Ђурђа Воисалића. У тој повељи, којима Ханџа потврђује Власима њихова права спомињу се на његовој територији Хрвати, Власи и Срби: „**И Србин да не море отdatи на Vлаха, ni Vlaх на Срblinu**“ и „**да не држе Хрвати Vлахov mimo eдnoga бравара**“. Видимо да иако територије браће Ђурђевића граниче са Хрватима, нема помињања Хрвата као становника њихових области. Са друге стране границе, на територији Франкопана, спомињу се и Срби, што значи да су тамо доспјели својим миграцијама из босанске државе, дакле поријеклом су из државе Котроманића. Босански сточари су, још прије него ће Твртко освојити велике дијелове средњовјековне Хрватске и Далмације, долазили и насељавали се на тим просторима, али како видимо ти сточари нису били „Бошњани“, него Срби и Власи. Такође, на територији којом је владао херцег Стефан Вукчић Косача, а то је територија данашње Херцеговине, западне Црне

Горе и приморја од Омиша до Пељешца и дијела око Херцег Новог, спомињу се Срби и Власи. Тако херцег Стефан из 1450. године, у уговору са Дубровником о миру гарантује да дубровачке трговце и њихов терет не смију ометати или преузимати самовољно „ни Влах ни Србин“, који су његови поданици. Годину дана касније његов син кнез Владислав, у уговору са Дубровником каже: „обавезујем се да нити хоћу нити смем икада забранити нити зауставити ни једне моје људе ни Влахе ни Србе, да трговине ради слободно у Дубровник иду“³.

Најстарији вјерски, културни и историјски споменици на просторима Босне и Херцеговине су у вези са Србима, српским владарским лозама и Православљем. Овдје се не тврди да данашњи Бошњаци немају везе са тим предањем. Напротив, то је и њихово предање. Међутим, није тачна савремена верзија предања, коју износе њихови интелектуалци. То је ноторна лаж и измишљотина.

Ако је тачно да су ондашњи добри Бошњани били пресрећни потпадањем под турску власт и исламизацијом, како објаснити феномен Змаја од Босне Хусеин-бег Градашчића и његову борбу за аутономију Босне, као и његове чувене ријечи:

„Ми идемо на Косово рано,
Гдје нам стари славу изгубише,
Стару нашу славу праћедовску.

И ми ћемо на Пољу Косову
Ил' изгубит' вјеру и јунаштво,

Или ћемо ако Алах даде,
Душманина свога побједити
И у Босну вратити се славно.“

³ <https://borisradakovic.com/2023/09/09/zasto-nema-bosnjana-u-poveljama-ukojima-se-spominju-drugi-narodi/>

8. Стално се од стране бошњачких интелектуалаца истиче, како су прије доласка Турака на ове просторе, становници Босне већински припадали горе поменутом богумилском покрету. Ово се коси не само са чињеницама него и са здравим разумом. Чињеница је да је овдје било богумила. Међутим, они нису никада били већина. Према попису становништва спроведеном 1910. године у БиХ је живјело 1 898 044 становника.

Од тога:

825 388 (43,48%) православних Срба,
612 090 (32,25%) муслимана,
434 190 (22,88%) римокатолика итд.

Ако рачунамо да су преци ових шесто и кусур хиљада муслимана прешли из богумилства у ислам и ако су они онда као мусимани имали повлаштен статус код турских власти, како је могуће да већину становништва на територији БиХ 1910. године чине православни Срби? Зна се да су мусимани имали повлашћен статус не само за вријеме Османског царства, него и за вријеме Аустроугарске. Овај попис су и направили Аустроугари. Зар није логичније мислити, да би се, народ који има повлашћен положај, требао више умножавати него онај који је потлачен? Турци нису узимали данак у крви од мусиманског живља, већ од православног хришћанског. Страховити порези и намети (харач) се нису односили на мусиманско становништво. Осим тога, поставља се још једно питање: да ли су и преци православних Срба били богумили? Ако јесу, да ли су и они дочекали султана Ел-Фатиха расирених руку? Међутим, право питање је како су они одједном, напрасно одлучили да поста-

ну православни? Ко је извршио то чудесно оправослављивање Срба? Да нису можда Турци? Да нису Аустроугари? Има ту још бесмислених тврдњи, али, мислим да нема потребе за њиховим даљим набрајањем.

9. Као што видимо, Срби православне вјере су још од најстаријих познатих времена били већина на просторима Босне и Херцеговине. Били су већина, чак и ако не рачунамо мусимане и католике. Добро је познато да су се многи и од њих идентификовали као Срби. Најеклатантнији примјери су примјери великих писаца Иве Андрића и Меше Селимовића, који су се јавно и изричito декларисали као Срби католичке (Иво Андрић) тј. мусиманске (Меша Селимовић) вјере. Срби православне вјере су били већина све до Другог свјетског рата, Јасеновца и њиховог систематског уништавања од стране НДХ. Тај процес настављен је и у последњем грађанском рату. Данас смо дошли на приближно исте бројке као и ове из пописа из 1910. године.

10. Професор Енвер Имамовић у горе поменутом видеу наводи да је кнез Радаќ, заповједник одбране града Бобовца од Турака град предао готово без проливене крви, јер је као наводни богумил, био одушевљен новом вјером (наводно је он рекао да би радије видио турски турбан него папску митру). С друге стране, у знак захвалности за ту предају града, султан Ел-Фатих му је одрубио главу. Исто ће проћи и тадашњи босански краљ Стефан, са падом града Јајца. Стефану је додуше било обећано да му неће одрубити главу, али, када су га извели пред султана, султан га није

Професор Енвер Имамовић у горе поменутом видеу наводи да је кнез Радац, заповједник одбране града Бобовца од Турака град предао готово без проливене крви, јер је као наводни богумил, био одушевљен новом вјером (наводно је он рекао да би радије видио турски турбан него папску митру). С друге стране, у знак захвалности за ту предају града, султан Ел-Фатих му је одрубио главу. Исто ће проћи и тадашњи босански краљ Стефан, са падом града Јајца. Стефану је додуше било обећано да му неће одрубити главу, али, када су га извели пред султана, султан га није хтио ни погледати већ га је одмах дао да му се одруби глава. Исто је погубљен и његов стриц Радивој, док су његов брат и сестра по оцу били одведени у Цариград где су преведени на исlam. Послије овога, сви остали градови у Босни су отворили своје утврде и предали се освајачима. Колико је њихово одушевљење новопридошлим освајачима било, може се лако замислити.

Хтио ни погледати већ га је одмах дао да му се одруби глава. Исто је погубљен и његов стриц Радивој, док су његов брат и сестра по оцу били одведени у Цариград где су преведени на исlam. Послије овога, сви остали градови у Босни су отворили своје утврде и предали се освајачима. Колико је њихово одушевљење новопридошлим освајачима било, може се лако замислити.

11. Једно од великих питања је и питање стећака. Стећци нађени у Босни немају никакве везе са богумилима. Они су углавном споменици православних Срба. По ријечима професора Салиха Селимовића од 19. вијека полако почиње да се уводи мишљење да су богумили били доминантно становништво на територији Босне. Први пут да један босански интелектуалац муслиман помене богумиле и богумилство десило се 1886. године. То је био Мех-

мед-бег Капетановић Љубушак који је написао књигу „Народно благо“ у којој је помињао богумиле и богумилство. За то је био награђен од аустроугарских окупационих власти положајем града Сарајева. **Идеологију богумилског мита и представу о непрекинутом континуитету између средњовјековне Босне и Босне из турско-османског периода, први је од муслиманских интелектуалаца увео 1892. године Сафвет-бег Башигрић-Реџепашић (1870-1934).** Ту идеологију је посебно апострофирао и својом књигом „Кратка упута о прошлости Босне и Херцеговине 1463. до 1850“, Сарајево 1900. Идеологију интегралног бошњаштва је свесрдно подржавала и помагала аустроугарска окупациона власт на челу са принудним управником грофом Бењамином Калајем који је уједно био и заједнички министар финансија у аустроугарској Влади

ди⁴. Ипак, човјек не може а да не осјети страшан очај, када види да се стећцима код нас нико не бави. Познато је да су стећци, који су били испод Атик цамије у Бијељини, годинама стојали на киши и сунцу. Који историчар се њима бавио? Ја таквог не знам. Није никакво чудо што се они данас сматрају богумилским културним наслеђем.

12. Свако ко је при здравој памети и ко поштује историјске чињенице, не може да тврди да горе поменuto културно наслеђе, није и наслеђе данашњих босанских муслимана – Бошњака. Напротив, оно је и њихово. Међутим, спорна је савремена верзија интерпретирања тог предања. Проблем је искривљивање историјских чињеница и њихово прилагођавање званичном бошњачком политичком наративу. Још већи проблем је што наши српски историчари ћуте као заливени и допуштају да се ова крађа дешава буквално пред њиховим носом, а они не реагију. Потребне су књиге (барем једна научна књига на ову тему годишње), монографије, симпозијуми, научни скупови, потребно је да се већи простор посвети овоме на часу историје у школама. Једино је то начин, на који можемо спријечити да останемо без свега што имамо.

Бојан Чечар, протојакон

⁴ <https://srbin.info/pocetna/aktuelno/salih-selimovic-cija-je-bosna/>

КАМЕН ИЗ ОСРЕДАЧКЕ ПАРОХИЈЕ – МЕЂАШ ЗЕМЉЕ КРАЉА ДРАГУТИНА

„Данашња Осредачка парохија као задња парохија на западној граници територијалне јурисдикције Епархије зворничко-тузланске у вријеме краља Драгутина била је западна гранична област са земљом кнеза Хрватина“.

В контексту црквено-историјског значаја Епархија зворничко-тузланска представља једну од најзначајних епископија Српске православне цркве. Своју историјску мисију, црквено-предањски континуитет и значај у очувању српског православног народа започела је у вријеме краља Драгутина Немањића – у монаштву – светог Теоктиста. Општепозната је историјска чињеница како је краљ Драгутин постао владар српских земаља Усоре и Соли, које се (већински) поклапају са границама данашње Епископије зворничко-тузланске. У јурисдикцијско-територијалном смислу организација црквеног живота на поменутим просторима била је уобличена успоставом Епископије босанске која се сматра претечом Сребреничке, односно Зворничке митрополије.¹ Дакле, све Драгутинове области унутар историјске српске Босне (Усора и Соли) биле су простор јурисдикцијске управе тадашњег босанског Епископа Василија. У том смислу идентификација свјетовних граница Усоре и Соли у вријеме светог краља, истовремено је препознавање граница Епархије, чије прејемство и непрекинути свето-

савски континуитет баштини богочувана Епископија зворничко-тузланска.² Она је кроз историју сачувала континуитет Драгутиновог црквено-историјског наслеђа и његове православне вјерске политике.

Стебак који се налази у музеју у Добоју

Чување тог наслеђа – као што смо већ рекли – огледа се и у очувању територијалних граница које се мање-више могу пратити све до немањићке ере.

Потрага за западним границама првобитне јурисдикције Епархије упућује нас на данашњу Парохију осредачку, у Архијерејском намјесништву теслићком.³ Данашња Осредачка

парохија⁴ као задња парохија на западној граници територијалне јурисдикције Епархије зворничко-тузланске у вријеме краља Драгутина била је западна гранична област са земљом кнеза Хрватина. Дакле, територијално иста парохија чува континуитет границе из XIII вијека. Да је тако свједочи нам један археолошки налаз. У питању је камен из Осредка. Сам камен је купастог облика. Текст на њему није сачуван јер је временом оштећен, тако да се не може реконструисати садржај. Са друге стране оно што је сачувано јесте потпис писара, који се потписао као ћак кнеза Хрватина („се писа дъјакъ кънеза хръватнна“). Дијацима (ћацима) су се у овом периоду звали ученици црквених школа и свјетовни писари великих српских великаша. У сваком случају и ти писари су учили

тузланске са демографском анализом, Архијерејско намјесништво теслићко, изд. Уређивачки одбор ЕЗТ (Бијељина: Издавачка кућа ЕЗТ Синај, 2022), 75-82. Уопште о православљу у овом крају погледати и монографију: Радован Пилиповић, Чечава – „Мала Србија у Босни“ (Поводом 150-годишњице изградње и освећења храма Рођења Пресвете Богородице у Чечави), (Београд-Чечава: Српска православна црквена општина чечавска, 2015).

4 Осредачка парохија има на својој територији средњовјековни археолошки налаз „Грчко гребље“, односно православно гробље, што показује континуитет и значај насеобине као српске и православне још од периода средњег вијека. О локалитету Грчко гребље, в. Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Tom 2 (Arheološka nalazišta, Regija 1-13), ur. Borivoj Čović (Сарајево: Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, 1988), 65.

1 „Епископ босански Василије“, сматра се првим Архијерејем у диптиху Епископа Епархије зворничко-тузланске. Као такав је наведен у: Епархија зворничко-тузланска: Други шематизам 2015, ур. Хризостом Јевић (Бијељина: Епархија зворничко-тузланска, 2015), 33.

Дакле, све Драгутинове области унутар историјске српске Босне (Усора и Соли) биле су простор јурисдикцијске управе тадањег босанског Епископа Василија. У том смислу идентификација свјетових граница Усоре и Соли у вријеме светог краља, истовремено је препознавање граница Епархије, чије прејемство и непрекинути светосавски континуитет баштини богомчувања Епископија зворничко-тузланска.

писменост и науку у јединим доступним оновременим школама које су биле при светињама српских парохијских школа или манастира, у којима се учила ћирилица и православно-словенска писмена.⁵ У археологији говори се о камену из Осредка као о споменику.⁶ Што се тиче потписа дијака – ћака кнеза Хрватина, он је ћирилични, и самим тим свједочи национално-културолошку припадност кнеза Стефана Хрватина

(1299-1314) српском православном народу. Поменути кнез је иначе био у добром односима са Стефаном Драгутином, а гранични Осредак био је у близини Драгутинове задужбине, манастира Липља и припадао је древној Узори. **Међутим, оно што је нама примарно – јесте да необичан облик и локација могу да упућују на то да је камен имао функцију постављеног међаша између области краља Драгутина и српског кнеза Хрватина који је владао западно од Осредка у Доњим Крајима.⁷ Иначе, линија (Кулаши-Осредак) је и дан-данас граница Бањалучке са Звор-**

5 Дијаци су били црквени ђаци, а понекад је назив (дијак) означавао сраћеницу и за појам ћакона: Григориј Дьяченко, Полный церковно-славянский словарь (со внесением в него важнейших древнерусских слов и выражений), (Москва: Тип. Вильде, 1900), 145-146.

6 Marko Vego, *Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine, IV* (Сарајево: Zemaljski muzej, 1970), 94-95; Šefik Bešlagić, *Stećci: kataloško-topografski pregled* (Сарајево: Veselin Masleša, 1971), 134.

7 Ђорђе Јанковић, *Предање и историја Цркве Срба у светлу археологије: Кратак преглед од почетка до турске окупације* (Београд: Хришћанска мисао, 2015), 270.

ничко-тузланском епархијом.

Осредачки камен пронађен је 1962. г. и идентификован је као стећак (иако он то није у класичном смислу). Према казивању пароха Осредачке парохије, презвитера Немање Марковића и данас старији мјештани памте како је камен скриван да не буде однешен, односно отуђен из Осредка у музеј. То се на конциу са њим поменуте године и десило, па се Осредачки камен са потписом „ђака“ кнеза Хрватина, налази и данас у поставци Добојског музеја. Својим постојањем заслужује свјетовну али и црквено-историјску пажњу. Осредачки међаш свједочи осмовјековни гранични значај Осредачке парохије као и црквено-вјерску припадност српског рода ћирилици и православљу – како источно, тако и западно од Осредка – још од доба препорода православља у узорским крајима под Драгутином Немањићем.

Славиша Тубин, ћакон
докторант теологије

ЗАНИМЉИВОСТИ

ДВИЈЕ НЕОБИЧНЕ ЦРТНЦЕ НЈУ НАШЕ ЕПАРХИЈЕ

Двије упечатљиве приче из два међусобно удаљена мјеста наше Епархије су дошле до нас. Обје свједоче о забрињавајућим појавама којима је изложен савремени човјек. Али, ове аутентичне приче свједоче и о могућности побуне и непристања на живот у окружењу које нам намеће обрасце који су страни вјери и поретку наше Цркве.

У једном семберском селу се настанила четврочлана по-

родица чији дом је до недавно био у једном швајцарском граду. Разлог због којег су супружници одлучили да напусте свој швајцарски дом, посао, окружење и комфор је њихова пројјена да владајуће структуре Швајцарске имају намјеру – или је већ спроводе у дјело – да уградију извесне технолошке апарате (чипове) у организам човјека. Отац породице је одлучио да односна интенција власти њиховог досадашњег мјesta

боравка неће донијети ништа добро њему, његовој супрузи и њиховој дјеци, тако да се одлучио на корак који није био лак, али је – њихово је чврсто убеђење – једини исправан. Купивши сеоско имање надомак Бијељине, одлучили су да овдје свију своје породично гнијездо. Они се надају да су пронашли свој простор слободе који неће бити угрожен никаквим биолошко-технолошким експериментима који ће угрозити

ЗА ПОВРАТАК

поезија инспирисана музиком Боре Дугића, намењена да се чита или рецитује уз Борину пјесму "Трен"

Као звона црквена која нас зову Богу,
тако и ова фрула нас зове дому.

На нама је да ли ћемо хтјети чути,
да ли ћемо на крају послушати.

Навикли смо се у туђини,
поготово ми који смо као дјеца дошли.

Други живот не познајемо,
на страном језику размишљамо.

Имена наша српска дозволили смо да мијењају.
Туђу историју боље схватамо него сами своју.

Морало се ићи — то и жртву наших родитеља поштујемо.
Захвални смо за све што имамо.

Видјели смо свијета, покупили знања,
опстали колико толико без испаривања.

Али дошло је вријеме за повратак свима нама.
Дјеце, родитеље за руке, водите их кућама!

Јер каква бисмо били дјеца да допустимо
животу да нас однесе без трага, да заборавимо

ко смо и одакле потичемо?

Каква бисмо били дјеца да се својој мајци не вратимо?

Да родитеље своје сахранимо далеко од родне њиве,
гђе нема ни цвијета ни тамјана ни било какве родбине?

Да се само иза нас види последњи дим свијеће који нестаје,
или задњи звук звона који се у даљини можда негдје чује?

Не плашите се повратка —
неко српског срца које чује ову фрулу и не заигра.

Замислите дана када последње српско чедо нестане:
улице без даха, села као пустиње,

и мрак. Мрак у црквама, школама, на планинама.
Неће се више чути „Помаже Бог“ на цестама.

Неће нико присуствовати сахрани српског језика,
а наш језик у себи носи бол, опстанак, снагу предака.

Не смијемо га овако лако заборавити,
сами себи ћемо бити крви.

Неће се осјетити мириси из кухиње
који зову домаћина кући: нема ко коме доћи. Нема ни зоре
и више је никада неће бити за племе једно мало са Балкана.

Никог и ничег, само једна неизјечива свјетска рана.

Не зато што смо ми посебни, него зато што је Бог створио
све народе са разлогом. Ко смо ми да га убијемо?

То последње српско чедо што нестаде,
фрула стара из руке му испаде.

Нема је ко више слушати,
нема коме више свирати.

Зар овој будућности да се радујемо, поготово ми из дијаспоре?
Послушајмо мајку и не окрећимо јој леђа више.

Ајмо кући па куд пукло да пукло јер сунце
овог неба не грије к' што оно наше грије.

Дошло је вријеме за повратак свима нама.
Дјеце, родитеље за руке, водите их кућама!

Милица Мијатовић

њихову самовласност, достојанство и здравље.

Друга прича нам долази из теслићког краја. У једном тамошњем селу су се доселили дјед и бака са својим унуцима. Свој радни вијек су провели у једном њемачком граду. Међутим, видјевши да се у школском систему Њемачке уводе иновације које укидају основни стид и бришу разлику између полова, чланови ове породице су одлучили да се дјед и баба са својим унуцима одселе из таквог окружења и да се врате у свој заједница. Отац и мајка дјеце су до даљњег остали да живе и раде у Њемачкој. Увидјевши да је васпитно-образовни одгој њихове дјеце приоритет, ова породица је одлучила да евакуише своје потомке из опасног окружења. Они вјерују да ће на својим давнашњим отњиштима и у нашем образовном систему – којег (још) није захватила поплава страних нам учења – имати могућност васпитавања својих потомака на благоразумним основама.

Поступци ових породица су упозоравајући и охрабрујући. Упозоравајући, јер културолошки, технолошки и васпитни образац – дубоко несагласан вјери Цркве и њеном предању – који се последњих деценија формира у Западној Европи је убрзо своје активности. Охрабрујући, јер постоје појединци и породице које су спремне да учине радикалне промјене у свом животу, а како би се борили за вјеру једнпут предану светима / Јуда 1, 3/.

Информативна служба
Епархије зворничко-тузланске

ВОЈНИ СВЕШТЕНИК

Још у Старом завјету Бог се често назива Господ над војском, Који води ратове Израиљеве. У Новом завјету спомињу се војници окупаторске Римске империје. Ипак, већина се јављају као позитивни примјери. Када су војници дошли Св. Јовану Крститељу и питали га шта треба да раде и како да живе, он им није рекао да се престану бавити војничким послом, већ да никог не злостављају (без разлога), да никог не опадају (да не оговарају) и да буду задовољни својом платом (Лк 3,14). У историји Цркве налазимо много светитеља који су били војници, углавном из категорије мученика.

Након Силаска Светог Духа на апостоле, Христови ученици су се разишли по цијелом свијету да проповиједају Јеванђеље свим људима. У мјестима где су долазили постављали су епископе, а када се број хришћана увећао, епископи су за своје помагаче постављали свештенике и ђаконе. Сваки епископ је био задужен да води духовну бригу о неком граду и његовој околини, дакле имао је своју епархију. Такође, свештеници су у име епископа опслуживали своје парохије, мање територијалне цјелине.

Када се хришћанство толико раширило да су цијеле државе постале хришћанске, поставило се питање како те државе треба да буду устројене и како треба да буде устројена војска као главна полуга владара. Војници су често одвојени од својих породица, живе засебним на-

чином живота и онемогућени су да учествују у парохијском животу Цркве. Зато је уведена служба војног свештеника.

Војни свештеници су постојали у свим православним и хришћанским државама од њиховог ослобођења од туђинске власти до времена увођења комунистичке диктатуре и имали су значајну улогу у ослободилачким и одбрамбеним ратовима које су те земље водиле. Они су бодрили војнике у тешким ратним искушењима, тјешили их и савјетовали, исповиједали, причешћивали, освештавали славске дарове по рововима Со-

свештеник је био једина особа која је у тим условима замјењивала родитеље и браћу, неко ко није издавао наређења, ко није кажњавао, ко је био ту да разумије и охрабри.

Међутим, поставља се питање: која је улога војног свештеника у данашњим професионалним армијама? Војници данас, као и сви остали грађани, имају своје осмочасовно радно вријеме, слободне викенде и годишње одморе. Та рутина се, истина, понекад прекида када се организују војне вјежбе, страже и слично, али то је ипак мањи дио времена. Сваки војник има своју породицу, парохију којој припада, свог свештеника који га је вјенчао, који му је крстио дјецу, код којег иде на надјељну Литургију, исповиједа се и причешћује. Да ли је онда војни свештеник вишак у његовом духовном животу?

И поред тога што је војнички позив постао занимање појединача, а не дуг према отаџбини, као што је некад било, он и даље има доста својих специфичности. Од свих грађана се очекује патриотизам, али од војника највише. Војник је први када је отаџбина у опасности. Новчана примања и бенефицијирани радни стаж могу бити некаква сatisfaction у миру, али ако је то једина мотивација за бављење војничким занатом, од тог војника и од такве војске неће никад бити никакве користи. Историја је потврдила да су често боље мотивисане војске

лунског и других фронтова, па чак и крштавали и вјенчавали цивилно становништво које је усљед ратних разарања остало без својих парохијских свештеника. У мирним временима, војни свештеници су били духовни родитељи регрутa који су пролазили тежак период прве одвојености од породичног дома и сазријевања и стицања позитивних животних навика. Војска је била школа одрастања и тај процес порађања одраслог човјека није био лак, а служење војног рока трајало је некад и по неколико година. Војни

Војни свештеници су постојали у свим православним и хришћанским државама од њиховог ослобођења од түђинске власти до времена увођења комунистичке диктатуре и имали су значајну улогу у ослободилачким и одбрамбеним ратовима које су те земље водиле. Они су бодрили војнике у тешким ратним искушењима, тјесили их и савјетовали, исповиједали, причешћивали, освештавали славске дарове по рововима Солунског и других фронтова, па чак и крштавали и вjenчавали цивилно становништво које је усљед ратних разарања остало без својих парохијских свештеника. У мирним временима, војни свештеници су били духовни родитељи регрутата који су пролазили тежак период прве одвојености од породичног дома и сазијевања и стицања позитивних животних навика. Војска је била шкola одрастања и тај процес порађања одраслог човјека није био лак, а служење војног рока трајало је некад и по неколико година. Војни свештеник је био једини особа која је у тим условима замјењивала родитеље и браћу, неко ко није издавао наређења, ко није кажњавао, ко је био ту да разумије и охрабри.

побјеђивале далеко обученије и наоружаније војне сile. Највећи мотив због којег би неко био спреман да ризикује свој живот и здравље јесте управо љубав, љубав према Богу, Цркви, отаџбини, ближњем, сународнику, комшији. А ту љубав развија хришћанска вјера. Зато су за Светог владику Николаја у Првом свјетском рату, када је због великог страдања војске приликом повлачења преко Албаније, била расформирана Трећа српска армија, говорили да је он Трећа српска армија. Највећи проблем свих земаља свијета је како мотивисати војника у ратним условима кад новац више није довољна мотивација.

Поставља се питање: шта је то уопште отаџбина? Да ли је то парче земље? Не! То су људи који у њој живе. Али не неки апстрактни људи, већ људи које познајемо, који су уз нас, са којима дијелимо и добро и зло. За војника отаџбина су људи који припадају његовој јединици. Без тимског рада војска је немогућа. То често видимо и у спорту. Постоје репрезентације састављене од „најскупљих“

фудбалера које не могу ни да се пласирају на неки виши ранг такмичења. Најбоља јединица је она чији припадници дишу као један, који су спремни један за другог дати свој живот, који воле и поштују своје команданте и командире, а и они воле и цијене њих, не понижавају их, него их васпитавају као синове и млађу браћу и чувају их. Како створити такву јединицу? То не бива преко ноћи. *Који је вјеран у најмањем, и у многом је вјеран* (Лк 16,10). То се гради кроз свакодневно помагање у ситним стварима, кроз разумијевање разних проблема кроз које пријатељ пролази, кроз мирење и праштање, кроз међусобно помагање и, као врхунац свега, кроз сједињење у истој Чаши, кроз најприсније заједничарење у Тијелу и Крви Христовој. Улога војног свештеника је да буде спона међу људима и да војницима приближи Јеванђеље и открије Христа као Бога Који воли и Који стално позива на љубав, Који се жртвује и похваљује жртву и трпљење.

Парохијски свештеници су често презаузети вршењем об-

реда и грађевинским подухватима. Након нестанка хришћанских крунисаних владара који су бринули о благостању Цркве и подизали задужбине, свештенство је морало преузети и њихове обавезе. Зато је вријеме за мисију једног парохијског свештеника далеко мање од онога које је на располагању војном свештенику. Војник који то жeli има прилику да свакодневно комуницира са свештеником, да се исповиједи, пита за савјет, или једноставно исприча неку своју муку без страха да ће бити досадан, да ће некоме одузимати вријеме, или, не дај Боже, бити исмијан. Притом, војници су млади људи у најпродуктивнијем периоду живота, довољно зрели да схвате шта је живот и довољно млади да се мијењају на боље, да исправљају оно што не ваља.

Људи су због непослушности изгубили Рај. Црква је стога школа послушности. У војсци се то зове дисциплина, с том разликом што се ту ауторитет намеће и силом. Добар војник има све предуслове да буде добар хришћанин. Зато су многи војници постали светитељи и монаси, замијенивши убојито оружје, свеоружјем Божијим, по ријечима апостола Павла: *Узмите свеоружје Божије, да бисте се могли одуријети у злидан, и одољевши свему, одржати се. Стојте, dakле, опасавши бедра своја истином и обукавши се у окlop правде, и обувши ноге у приправност за јеванђеље мира; а изнад свега узмите штит вјере, о који ћете моћи погасити све огњене стријеле нечастивога; и каџигу спасења узмите, и мач Духа, који је ријеч Божија* (Еф 6,13-17).

Давор Арнаут, јереј

ПАЗИМО НА ВРЕМЕ...

Пре доста времена епископ Стефан (Боца) објавио је неколико књига под насловом „Пазимо на време”. У овим књигама највећи део садржаја биле су беседе на различите теме које се тичу хришћанског живота. Оно што посебно издаваја ове књиге, поготово из перцепције савременог човека, јесте њихов наслов. Заправо, речи „Пазимо на време” својеврсна су поука свакоме од нас који живимо у доба савремених електронских медија, а пре свега интернета.

Данас је мало оних који у свом цепу, мада чешће у рукама, немају „паметни” телефон. Неко ће се запитати: У чему је проблем? Зар то није нешто сасвим уобичајено за данашњицу и време у коме живимо? Наравно да јесте. Штавише, тај фамозни „паметни” телефон заиста представља направу која у многим сегментима може да послужи човеку на корист, поготово у свакодневним активностима. Са друге стране, та иста направа има и своје штетне последице по човека, чак толико штетне да човека увуку у здравствени проблем претварајући га у некога ко је оболео од болести која се неретко назива дигитална зависност.

Пре неколико година обављено је истраживање у САД и Великој Британији које је дало следеће резултате: 34% људи

на сваких десетак минута прроверава дешавање на некој од друштвених мрежа, 80% корисника „паметних” телефона позитивно је одговорило на питање да ли ујутро, чим се пробуде, прво проверава свој телефон, 79% узраста од 18 до 45 година уз себе има телефон осим док спава... Ништа другачија ситуација није ни у Босни и Херцеговини где, на пример, чак 80% младих интернет користи како би комуницирало

маљски живот у једној количини времена. Неко живи свега неколико дана или месеци, док неко живи и преко стотину година. Ипак, за свакога је заједничко то да се рађа, живи и да се упокојава у Господу, да се његова душа разлучује са телом и да га очекује да ли ће од Господа бити удостојен заједнице са Њим у Царству небеском или да га очекује место муке, јецаја и вапаја... Време које нам је од Господа подарено током

овоземаљског живота управо је време предвиђено за наш труд који подразумева чињење читавог низа ствари које се најједноставније могу дефинисати као живот у хришћанским врлинама.

Одговор на питање да ли свако од нас може живети врлинским животом уколико по-

клекне пред искушењем вишесатног посматрања којекаквих друштвених мрежа или пак неупоредиво сараднијих садржаја који су доступни на интернету, потпуно је јасан и недвосмислен. Истовремено, а у вези са питањем о коме говоримо у овом невеликом чланку, вишесатно посматрање интернет садржаја речено најједноставнијим речима представља дангубљење. Ова прелепа реч српског језика за право је суштински битна у поимању проблема са којим се данас сусрећемо. Ако је некада

са „пријатељима” путем неке од друштвених мрежа. Ови подаци показују нам до којих граница је човек постао оптерећен употребом поменутих направа као и то да друштво у целини заправо има огроман проблем који је потребно решавати.

Како се овај проблем односи на питање духовног живота и због чега овај проблем повезујемо са насловом поменутих књига „Пазимо на време”? Према учењу наше свете Цркве човек се рађа и обитава на овом свету. Свако од нас понаособ вољом Божијом живи овоге-

Проблем постаје у тренутку уколико то о чему говоримо посматрамо из угла вере, човековог труда везаног за спасење, из есхатолошке димензије нашег живота. Зашто? Разлог је крајње једноставан: ми нити један једини дан, сат, минут, трен свога овоземаљског живота не можемо поновити, не можемо га вратити и проживети га другачије него што смо га проживели. У нашем православном богослужењу, у јектенији коју неретко чујемо, постоји низ молитви: „Добро и корисно душама нашим, и мир свету, од Господа молимо; Остало време живота свога у миру и покајању да проведемо, од Господа молимо; Крај живота нашега да буде хришћански, без бола, непостидан, миран, и да добар одговор дамо на Страшном Христовом суду, молимо”.

реч дангубљење била некако апстрактна или, условно речено, недовољно прецизна, данас она све више и више поприма на концизности. Наиме, дангубљење је управо непотребно трачење сопственог времена на гледање у екран мобилног телефона или монитора уместо да се то исто време искористи на неупоредиво квалитетнији и, што је још важније, душекористан начин. Замислите да, на пример, уместо што неко по четири или пет сати дневно посматра шта има ново по друштвеним мрежама, то исто време посвети учењу, раду, разговору са својим ближњим, одласку на богослужење, узношење молитви Богу и светима зарад сопственог спасења.

Из перспективе само једног дана чини се алармантним да неко сваких пар минута гледа у телефон или да током дана по неколико сати проведе у истој навици. Уколико се проблем посматра статистички у односу на само једну седмицу ствари постају још поразније. Наиме, ако седам дана у недељи по четири сата проведемо гледајући садржаје по интернету долазимо до бројке од 28 сати, а то значи да чак више од једног дана у седмици неко проведе у једном најобичнијем дангубљењу и

исправном трошењу свог времена. Посматрано статистички то у највећем броју случајева и не представља проблем управо због те хладноће статистике, бројева процената... Проблем постаје у тренутку уколико то о чему говоримо посматрамо из угла вере, човековог труда везаног за спасење, из есхатолошке димензије нашег живота. Зашто? Разлог је крајње једноставан: ми нити један једини дан, сат, минут, трен свога овоземаљског живота не можемо поновити, не можемо га вратити и проживети га другачије него што смо га проживели. У нашем православном богослужењу, у јектенији коју неретко чујемо, постоји низ молитви: „Добро и корисно душама нашим, и мир свету, од Господа молимо; Остало време живота свога у миру и покајању да проведемо, од Господа молимо; Крај живота нашега да буде хришћански, без бола, непостидан, миран, и да добар одговор дамо на Страшном Христовом суду, молимо”. Управо у ових неколико реченица које чујемо на богослужењима, а опет из неког разлога не обраћамо дољно пажње на њих, сусрећемо се са решењем проблема не само претеране везаности и дангубљења када је реч о упо-

треби мобилних телефона и сличних „благодати” савремене цивилизације, него и уопште са решењем проблема нашег односа према времену које нам је од Бога подарено. Свако од нас треба да се потруди да чинимо и себи и другима оно што је „добро” у поимању тог појма на начин како га доживљава наша света Црква. Свако од нас треба да добрano размишља о онome шта мисли, шта говори и шта чини себи и ближњем. Свако од нас постојано треба да има сећање на будућност, на истину да ће у једном моменту доћи тренутак упокојења, разлучења душе и тела, па самим тим и тренутак давања одговора о чему говоре речи молитве у јектенији. Како би ово али и много шта друго везано за наш живот у вери, живот у подвигу, живот у светој Цркви зарад спасења, остварили и учинили реалним, потребно је да обратимо пажњу и на то на који начин проводимо од Господа нам подарено време. Обратити пажњу је само један корак, а други, неупоредиво важнији, је заправо пазити на то како проводимо време. Управо стога, враћајући се на сам наслов овог невеликог рада, послушајмо савет епископа Стефана и пазимо на време. Један од конкретних корака у вези са тим је и тај да беспотребно наше време не трошимо на гледање у екран мобилног телефона него да време проведемо на начин да када изађемо пред Спаситеља Он не окрене главу од нас и не чујемо речи којих се заправо треба да плаши сваки човек: „Не познајем вас”, оних речи из новозаветне приче о мудрим и лудим девојкама (Мт. 25: 1-13).

др Слободан Продић

Брнјеме дуХовнє осиромашеностн

В свијету обиљеженом индивидуализмом и материјализмом, потрошачком културом и технолошким напретком, душа често искушава своју снагу и издржљивост. Духовна осиромашеност представља огроман изазов за савременог човјека. Оптерећен овим изазовима за човјека духовност и потрага за дубоким смислом постали су скупа ријектост, у обиљу потрошачке културе и технолошких занимљивости.

Савремени живот наметнуо је брзи стил живљења и потребу за одговорима на свакодневне изазове, али често се заборавља на духовни аспект живота. Дубоки односи са Богом и однос са сопственим духом исчрпљују се у мору обавеза, брзог информисања и површних међуљудских интеракција. Материјализам диктира вриједности и потребе, а технологија често одваја човјека од самог себе и духовних истинских потреба. Осјећај изгубљености и испразности утиче на душу и оставља празнину у животу. Све је довело у високи степен духовне отуђености и губљења универзалних вишевјековних људских, моралних и породичних вриједности.

У времену у коме живимо влада чисти материјализам и као његова основна карактеристика истиче се потрошачка култура, која ставља велики акценат на физичке и материјалне ствари и богатство као мјерило успјеха и среће. Људи се подстичу да траже нове производе и услуге, што ствара констант-

ну потребу за куповином и обновом ствари. Кроз савремене технологије користе се агресивне рекламе и маркетинг да би се убиједили људи да купују ствари без којих наводно не могу. Људи често оцјењују друге на основу оне ствари коју посједују, што креира социјални притисак да се држи корак са другима у потрошачком смислу.

Потрошачка култура или конзумеризам је комплексан феномен који се односи на друштвени систем и стил живота који промовише и подстиче потрошњу ствари и услуга у

и данас. То укључује наглашну потребу за стварима и материјалним богатством, друштвени притисак за придрживање потрошачким трендовима и употребу маркетинга и рекламе да се утиче на одлуке о куповини. Разлика је у начину на који су ови изазови изражени и у мјери у којој су били доступни за људе у различитим временским периодима.

У средњем вијеку и раније, потрошачка култура није била развијена као што је данас. Друштво је било више оријентисано на село и временом ис-

великим количинама. Ова култура се одликује нагласком на материјализму, стварима и не-престаним конзумирањем свега што се нуди и што се намеће. Она је дубоко укоријењена у савременом друштву и игра значајну улогу у обликовању потрошачких навика и вриједности.

У свим периодима људског постојања, изазови су били слични онима који су присутни

пуњеним физичким радом. Материјални ресурси су били ограничени, па је потрошња била скромнија. Свијет у том смислу је био једноставнији и скромнији.

У 20. вијеку, потрошачка култура је доживјела експлозивни раст са развојем масовних медија, рекламе и маркетинга. Технолошки напредак, као и нови „модерни“ стилови живота, довели су до раста по-

Молитва и духовна контемпладија у оваквим условима материјализма нуде нам дубоку рефлексију, самоспознају и однос са духовним свијетом, који често у потпуности измиче из видокруга модерног човјека. Проблем је када ту духовну глад и жеђ коју сваки човјек у тим условима осјећа, задовољава на погрешан начин, па се обраћа и прибјегава лажним духовностима, као што су јога, медитација, астрологија и разне источњачке праксе, које су велика опасност и заблуда за сваког човјека, па чак и православног хришћанина. Нажалост тих духовних и тјелесних пракси све је више и налазе се у огромној експанзији, што и нас саме опомиње да се више морамо потрудити и посветити барем онима који су нама самима повјерени.

трошње, а та потрошња је почела да има дубок ефекат на идентитет и вриједности људи.

У овом виртуелном лавиринту савремености, где се у ствари највише троши и празни сам човјек, поставља се питање сегмента духовности, молитве и константног односа са Богом, у оваквим савременим околностима. Душа се једино обнавља кроз молитву и духовно је обогаћена када се наслења на духовну стварност. Иако на неки начин заробљен у тијелу и тјелесним потребама које често претежу, човјек је ипак духовно биће, које је усмјерено мисаоно и духом према духовној стварности и реалности. Молитва није само ритуал, већ пут ка дубоком спознању себе и односа са својим Створитељем.

Молитва и духовна контемпладија у оваквим условима материјализма нуде нам дубоку рефлексију, самоспознају и однос са духовним свијетом, који често у потпуности измиче из видокруга модерног човјека. Проблем је када ту духовну глад и жеђ коју сваки човјек у тим условима осјећа, задовољава на погрешан начин, па се обраћа и прибјегава лажним духовностима, као што су јога, медитација, астрологија и разне источњачке праксе, које су велика опасност и заблуда

за сваког човјека, па чак и православног хришћанина. Нажалост тих духовних и тјелесних пракси све је више и налазе се у огромној експанзији, што и нас саме опомиње да се више морамо потрудити и посветити барем онима који су нама самима повјерени.

Пут повратка, превазилажење осјећаја изгубљености и празнине, може наћи своје спасење у духовној близини са својим Господом. Питање над питањима није колико је Он удаљен од нас, већ колико смо се ми својим начином живота и свакодневницом удаљили од Њега. Колико смо удаљени од комуникације са Њим, колико смо у молитвеном разговору и односу са Оним који је извор и пуноћа нашег живота и нашег постојања.

Поред овакве негативне духовне осиромашености постоји и позитивни и афирмативни облик духовног сиромаштва и ту треба препознати разлику: "Блажени сиромашни духом, јер је њихово Царство небеско" (Мт.5,3). Овако их означава и истиче Господ наш Исус Христос. Овакви људи нису поносни и гордељиви, већ су свјесни својих гријехова и озбиљно се старају о свом духовном напредовању, у било каквим временима и животним околно-

стима. Сиромаштво духа није физичко сиромаштво, већ духовно сиромаштво и смирење пред Богом. Такви којих није ни много али ни мало, су ослобођени оптерећења материјалним стварима и господари су својих страсти, жеља и прохтјева, те посједују духовни штит који их заклања од себичности и егоцентризма, у коме савремени свијет обитава.

У времену када се духовна осиромашеност и површност чине присутнима и у нашим животима, истинско испуњење и излаз налазе се у дубоким духовним односима и потрази и кретањем ка духовности. Православни свети оци и теологи нам остављају важне увиде у ове теме, подсећајући на значај молитве и свакодневни и свакотренутни однос са Богом. Кроз ову духовну праксу и духовну стазу, душа се обнавља и проналази свој смисао у свијету који се потпуно предаје духовном сиромаштву.

Наша стална напомена и сјећање треба и мора да буде, да се у мирним и узвишеним моментима Св. божанствене литургије, када између осталог читамо и слушамо Ријеч Божију, у светотајинском начину живота Цркве, када се између осталог кајемо и у чину сједињења Бога и човјека у Св. тајни причешћа, најтјешње и у пуноћи сједињујемо са Спаситељем нашим, може наћи свјетло у сјенци савремене промашености и изгубљености. Тиме остаје последња нада за човјека и за овај и овакав свијет који различитим широким или уским стазама ходи у сусрет ка своме Спаситељу, Христу Господу.

*Кристијан Ђокић,
протонамјесник*

ДУГО ПУТОВАЊЕ У ПОГРЕШНОМ ВОЗУ НАУКЕ И РАЦИОНАЛНЗМА

Да би се спречило оно што се данас дешава са вештачком интелигенцијом, требало је ићи у другом правцу, барем триста година. А да би се то сада схватило, мора се ићи тим путем, само у супротном смеру. Али, који су то савремени Хришћани спремни да изврше ову операцију? Савремени хришћани су студирали у совјетским или либералним школама, сви су примили (на ауторитативан начин) неку идеју о модерној науци, о логици развоја, о материји, о науци и напретку. Савремени Хришћани су и сâми производ модерне и жртве дубоког менталног кодирања. Они су нужно модернисти и стога већ носиоци вештачке интелигенције.

Да, Хришћани су с правом ужаснути пред следећим степеном апостасије. Али, ова следећа фаза произилази из претходне – нисмо дошли до вештачке интелигенције јер су неки злотори одлучили да замене људе компјутерима. **Ми, у ствари, људе замењујемо компјутерима већ триста година, чинећи људску свест све контролисанијом, све више као људском руком створену, путем идеологије, медијског система, путем образовања.**

Већ живимо у матриксу - пре него што смо били спајани са другим врстама (химере) или пре симулакрума електронских неуралних мрежа. Ми смо већ у великој мери производи вештачке интелигенције, а наша интелигенција је већ 99 одсто вештачка и њоме више

не управља Бог или високи филозофски модели. Кодирање које је уграђено у нашу интелигенцију је потпуно мрачно, хаотично и демонско. То је крај, последња станица. Одавно смо се укрцали у воз који иде ка вештачкој интелигенцији, стварању матрикса и промени човечанства у постхуманост и расу киборга. Па зато нема места чуђењу када се буде рекло: „**Стигли смо, последња станица, спремајте се да испразните вагоне**“.

У овом тренутку смо се запрепостили и запитали се куда идемо? Али, требало је о томе да размишљамо претачно неколико векова, требало је да узмемо оружје и да се боримо против модерне, против Запада, против Њутна, против Галилеја, против Сунчевог система, против Коперника, против Франсиса Бекона, против округле земље и звездане прашине, против црних рупа, белих патуљака и црвених цинова. Против духове и демона модерне. Против прогреса и демократије, против Устава и људских права. Против побуњеног Прометеја и ослобођеног Луцифера. Против свог црнила у које смо упали, против матрикса потпуно лажног и отуђујућег мишљења.

Ту битку смо изгубили и сада, добродошли у пакао и постхуманизам. Чудно је купити карту за Арзамас и саблазнити се куда си отишао. Ово се дешава само ако је неко много попио и не може

да се сети где је био јуче, одакле карта, зашто и код кога иде.

Не чуди што су савремени Хришћани ужаснути овим, али зашто то раде тек данас. Где су били током претходних тридесет година либералног лудила у Русији? Где су били током седамдесет година совјетског интелектуалног терора? Где су били када је православна земља у 18. и 19. веку оснивала универзитете са научним образовањем који су наше становништво систематски подучавали овом терористичком рационалном по- гледу на свет, што је довело до ових, сада легитимних резултата? То је као када сечеш грану на којој седиш – нема потребе да се изненађујеш, када паднеш.

Ако одете у пакао и изградите свет без Бога, пркосећи Mu, немојте да се изненађујете што се у једном тренутку налазите у матриксу са вештачким рукама и очима, а обавештајне службе бунаре по вашем мозгу у потрази за могућим непристројним садржајем или за жељом да извршите терористичко дело против људских права. Ово смо сâми, нашим рукама направили – и сада је само следећа фаза – крајња фаза.

Па ми није јасно одакле данас толика људска слуђеност због вештачке интелигенције. Где сте до сада били? Ово је само још једна фаза. Крај пруге. Воз не иде даље.

НАУКА СВЕТИХ МУЧЕНИКА О ИСЛАМУ

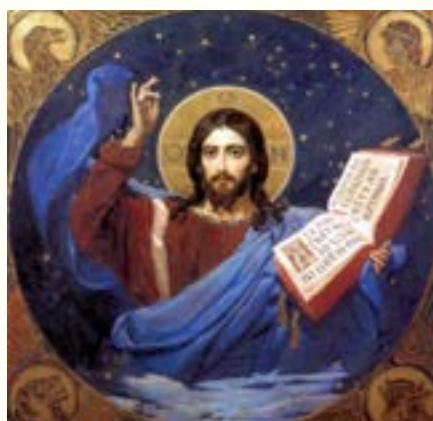
Прослављени од Цркве Новомученици „од агарјана пострадали“ стоје унеколико засебно у низу других, древних и нових мученика. Они нису били убијени од незнабожаца као мученици првих векова, и нису их убијали целати по заповести безбожника као у случају прослављеног хора Новомученика руских. Њих су убијали монотеисти. То још једном подсећа да је нерв сведочења хришћанског мученика – не јављање јединобожја, већ исповедање Христа, истинитог Бога и истинитог человека.

У огромној већини случајева (око 90%) ови светитељи су се или обратили или вратили из ислама (то јест у неком ранијем тренутку су се одрекли Христа). Они су непосредно, из сопственог искуства знали, неки много година, а неко и од самог детињства вероучење и религиозну праксу ислама. Тим је за нас важније и значајније њихово мишљење о тој религиозној традицији.

У устима мученика налазимо најсуровије, најнепоштедније речи у вези са исламом, његовим пророком и загробним уделом муслимана. Њихова осуда религије полумесеца, изражена у једноставним и неизвештаченим речима и потписана сопственом крвљу много је страшнија и од најжешћих изјава православних полемичара и без икакве могућности жалбе.

То нећemo сусрести ни код Светог Григорија Паламе који је себи дозволио да позитивно

оценi неке мусиманске обреде, ни код Преп. Јована Дамаскина који је у Корану налазио нешто сагласно са Јеванђељем. Чак ни код Преп. Максима Грка који је, без обзира на свој непомирљиви однос према оснивачу ислама, допуштао да је он у почетку био покретан добрым (управо са религиозне тачке гледишта!) побудама.

Господ Исус Христос

Ислам је сагласно тим мученицима – „мрачна и нечиста вера“ (Св. Марко Хиоски (5/18. јун)), „лажно и мрско сујеверје“ (Св. Теодор Нови (17. фебруар/2. март)), „страшна, погибельна заблуда“ (Св. Давид Аргветски (2/15. октобар)).

Мухамед је „обмањивач и ѡаво у телу“ (Свештеномуч. Никита (4/17. април)), „непријатељ Христа Бога нашег и вере наше. Нико од људи није тако прогневио Бога као Мухамед. Ко се нада на њега и сматра га за пророка тај је погинуо“ (Преподобномуч. Јаков (1/13. новембар)).

„Он је богоборац и лажов. Својим измишљотинама и фантазијама себи је привукао прост и неписмен народ, збило се проречено о њему да ће доћи

да обманује свет. (види Мт. 24:11)“ (Свети Јован Калфа (26. фебруар)).

„Бивши овде на земљи обиталиште сатане, он се и сада налази у загрђају свог оца ѡавола. Вас ослепљене, који сте поверивали у њега као у пророка очекује иста мука са њим. Знајте да нико толико није прогневио Бога као ваш лажни пророк, који је толико душа повукао за собом у пропаст, где и ви, јадни, добровољно стремите. Заиста вам говорим: ако не оставите веру у лажног пророка који вас је обмануо и не постанете хришћани, погинућете заувек и бићете предани горким вечним мукама у паклу“ (Преподобномуч. Јефтимије Нови (22. март/4. априла)).

Загробни удео мусимана – „сви који следују Мухамеду и верују у њега као у пророка погинуће“ (Свети Константин Агарјанин (2/15. јун)). „Ако не поверујете у Христа Бога као ја, погинућете за живот вечни и мучићете се у вечном пламену заједно са вашим Мухамедом“ (Преподобномуч. Лука (23. март / 5. април)).

При свему овоме код ових светитеља није било ни сенке мржње према мусиманима који су их мучили. „Тугујем због вас, ако не схватате ово“, говорио је својим мучитељима Свети Дамаскин (16/29. јануар)) након исповедања Христа. „Саветујем и вама да изађете из непроницљиве таме ваше лажне вере у Мухамеда и поверујете у истинску светлост Исуса Христа“, позивао је

При свему овоме код ових светитеља није било ни сенке мржње према муслиманима који су их мучили. „Тугујем због вас, ако не схватате ово“, говорио је својим мучитељима Свети Дамаскин (16/29. јануар) након исповедања Христу. „Саветујем и вама да изађете из непроницљиве таме ваше лажне вере у Мухамеда и поверијете у истинску светлост Исуса Христа“, позивао је преподобномученик Макарије Нови (6/19. октобар) своје целате. „Шта ти, старче, хоћеш од мене?“, питао је целат Светог Кипријана Новог (5/18. јул).

„Твоје спасење“, одговорио је светитељ, „остави заблуду, одрекни се Мухамеда обмањивача, поверију у Искупитеља рода људског, Исуса Христа. Крстивши се светим крштењем добићеш живот вечни“.

преподобномученик Макарије Нови (6/19. октобар) своје целате.

„Шта ти, старче, хоћеш од мене?“, питао је целат Светог Кипријана Новог (5/18. јул).

„Твоје спасење“, одговорио је светитељ, „остави заблуду, одрекни се Мухамеда обмањивача, поверију у Искупитеља рода људског, Исуса Христа. Крстивши се светим крштењем добићеш живот вечни“.

Са своје стране, преподобномученик Иларион (20. септембар/3. октобар) обраћајући се судији који га је усвојио, саветовао је: „Много сам добра од тебе добио, не искључујући и то што си ме учинио својим сином и приближио двору. Не желим да останем незахвалан за твоју милост. Молим те: послушај мој савет, кренимо у Русију, где ћеш примити хришћанску веру и спасити душу своју. Ја ћу бити са тобом без одвајања и служити ти као оцу, до саме смрти. Боље од такве захвалности, која би је превазишла, ја не налазим“.

Горенаведене речи мученика о исламу јесу истина стекнута сопственом крвљу и болом. Тешко се може објаснити тај став додавањем од стране састављача Житија. Једино је таква и могла бити позиција му-

ченика. Јер ако се можеш спасити као побожан мусиман, онда је њихов подвиг бесмислен. Он се у том случају лишава сваког смисла. Штавише у том случају се лишава смисла и сама хришћанска проповед, коју је заповедио Спаситељ у Својим последњим речима на земљи: „Идите, dakle, i научите све народе крстети их у име Оца и Сина и Светог Духа, учећи их да држе све што сам вам заповиједио“ (Мт. 28:19-20).

„Ево крста на коме је био распет Господ наш Исус Христос. Који верују у Њега наследиће Царство Небеско, а који не верују биће осуђени на вечној муку!“ Овако је пред мусиманима изрекао неоспорну истину хришћанства Преподобномученик Агатангел Есфигменски (19. април/ 2 .мај). То је трагична истина. Лако је предати се саблазни, погледавши на огроман број људи који су у последњих четрнаест века умрли у ислamu, који су искрено сматрали да су својим животом и смрћу послужили једином истинитом Богу. И толико оних који су искрено својим животом ради послушања Његовој вољи стремили да умноже добро у овом грешном свету. Зар су они осуђени, зар је немогуће да буду спасени,

да достигну Царство Божије ради своје праведности и побожности?

Искуство мученика говори – не! „Људима је ово немогуће“, говори Христос (Мт. 19:26). Ове речи постају пресуда целокупном нехришћанском религиозном човечанству. Оно што се д догодило на Крсту је исувише озбиљно да би било могуће спасити се без тога. „Заиста, заиста вам кажем: Ко не улази на врата у тор овчији него прелази на другом мјесту, он је лопов и разбојник... Ја сам врата; ако ко уђе кроза ме спашће се“ (Јн. 10:1,9). Да је могуће другачије – не би било хришћанства, не би било апостолске проповеди, не би било силаска Господњег у пакао ради благовести људима који су умрли до Њега.

Ово је страшна истина хришћанства. Она полаже огромну одговорност за душе свих непросвећених светлошћу Јеванђеља на саме хришћане. Проповедати васкрслог Господа њихова је директна заповест, садржана у последњој Христовој заповести: „Идите по свemu свијету и проповиједајте јеванђеље сваком створењу. Који повјерује и крсти се биће спасен, а који не вјерује биће осуђен“ (Мк. 16:15-16). Један бивши арапски мусиман, примивши крштење, пре много година је рекао: „Када би сви хришћани били истински хришћани, ислама данас не би било“.

Често се чак и од православних чује чудно мишљење да је промисао Божији деловао кроз Мухамеда на Арапе јер је само у таквој форми било могуће предавање знања о монотеизму. Лажност оваквог става је потпуно очигледна јер не може постојати народ за кога је по природи укинута могућност

усвајања Христове проповеди. Ми такође имамо у хору светих које Црква поштује Арапе већ из 5. и 6. века. (преп. Јулијана Слепца например). Тим не мање желели би да наведемо речи тих истих мученика у вези са овим мишљењем.

Када је калиф рекао: „Како се усуђујете да изговарате хулне речи на великог Мухамеда... и

поричете га по безумљу вашем? Јер он је целу Персију и Арабију обратио од поклоњења огњу и привео једнобожју“, Свети Давид Аргветски је одговорио: „Иако вас је Мухамед и одвратио од служења огњу, није вас довео истинском богопознању. Зато вам и није могао дати спасења. Он је налик на лађу, која иако и није потонула на сред

мора, близу обале је нестала у таласима морским. Каква је корист од брода који није могао да дође до обале? Што се догодило са њим, догодиће се и са вама“.

Ђакон
ГЕОРГИЈЕ (Јуриј) Максимов

Са руског превео
Станоје Станковић
Извор: Православие и Ислам“

СТАРЦИ

СТАРАЦ ЈОСИФ ВАТОПЕДСКИ: ПОДВИГ – МАТН ОСВЕЋЕЊА НЕОПХОДНОСТ ПОДВИГА

Борба са страдањима, која се снажно намећу читавом свету, као и вика очајања, која одсвуд допире, дадоше нам разлог и повод да напишемо оно што се у овој књизи налази.

Та страдања, у која људи неизбежно хрле, настају због погрешне употребе мишљења. Овоме следује погрешна употреба стварности коју представља практични живот човека. Према Светом Писму: „што човек посеје, оно ће и пожњети“ (Гал. 6, 7). Природна је нужност, да свако наше делање има своју последицу. Али, свако наше делање може нас, нашом слободном вољом и наклоношћу, довести у ропство за које богоносни Петар објављује: „од кога је ко побеђен томе и робује“ (2 Пет. 2, 19). Ово откровење Петрово нас извештава о овој тајни погибли која је задесила све људе. Људи, пак, трагају за смислом несреће, која им је тако снажно наметнута. Испитујући корен ове „побеђености“ (1 Кор. 6, 7) и ропства које јој последује, налазимо да је то природна последица осуде, којој смо након

пада подвргнути. Писмо нам објашњава, да се последице ове болести, током садашњег живота, јављају у нама као стална рана. „И рече Господ Бог у срцу своме, нећу више кletи земље, јер су мисли срца човечјег зле од младости његове“ (Пост. 8, 21). Након пада, наметнула нам се малодушност и склоност ка „лукавости“ у којој се и налази сав бесмисао. Ову нашу пропаст оплакује Павле, са горчином описујући нашу осуду: „Ја јадни човек! Ко ће ме избавити од тела смрти ове?“ (Рим. 7, 24). И заиста – заједно са телесном смрћу која је следила паду, задобили смо и тело смрти. Колико, дакле, расту страдања, која су последица погибли која се наслеђем преноси, толико истовремено нараста и осећај неопходности да ова несрећа буде побеђена. Међутим, иако наша личност изгледа озлеђена и упропаштена падом, није изгубљен средишњи (=главни) знак наше снаге, а то је воља. Стога воља човекова, има главну улогу у његовој осуди. Ето због чега апостол Павле подвла-

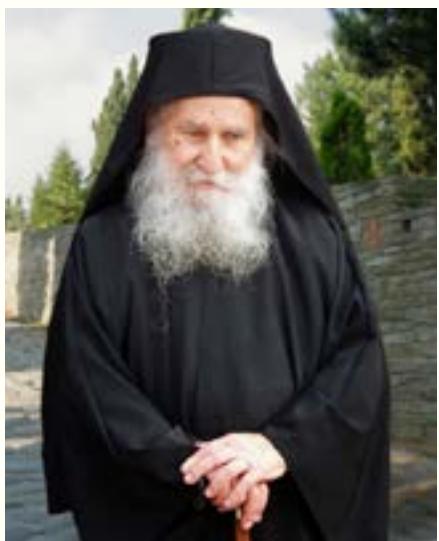
чи да „ми је све дозвољено, али ми све не користи“ (1 Кор. 6, 12). Слободном вољом изабирали смо што нам разум налаже, а то није друго до незаобилазна обавеза која произилази из нашег призыва. Речи „али ми све не користи“, уверавају нас да треба да ходимо у складу са циљем који желимо да постигнемо. Али, тело смрти, које смо након пада понели, такозвани „стари човек“ (Рим. 6, 6; Еф. 4, 22; Кол. 3, 9), снажно се опире, а слаб и немоћан човек свакда се поклиза. У седмој глави Посланице Римљанима апостола Павла, ова несрећа човекова тачно се описује: „Јер добро, што хоћу, не чиним, него зло, што нећу, оно чиним... налазим, дакле, закон: када хоћу добро да чиним, зло ми је присутно“ (Рим. 7, 19, 21). Овде видимо закон изопачења (=погибли), који нас, уколико му се не супротставимо, као друга природа принуђава да му следујемо. Али, друга страна овог закона изопачености, који непрекидно опстоји, јесте присуство Сатане, бескрупног и неуморног непријатеља.

теља човека. „Он као лав риче. гледајући кога ће да пруждере“ (1 Пет. 5, 8). Сада, „ко је мудар, да ово сачува, схватиће милости Господње“ (Пс. 106, 43)[1]. Браћо моја, да бисмо се снажно супротставили у овој борби, „да би живот прогутао оно што је смртно“ (2 Кор. 5, 4) потребан је свеобухватни подвиг.

Овде, „у долини плача“ (Пс. 83, 7), где смо непрекидно про-гоњени, постоји насиљно по-тикивање (=заборављање) свеопште погибли. Човек зато свакда треба да се чува. То значе речи „Држи срце своје у свакој обазривости“. „Срце је чувар, у коме се износе помисли и у коме се сведочи“ (уп. Мат. 15, 18 – 19). Потребна је, дакле, стална и неуморна одбрана човекова, у војевању против ових сила које су му супротстављене, како би се од њих избавио. Подвиг се намеће као нешто неопходно (=обавезујуће) у процесу нашег исцељења. Подвиг је неопходан, и да бисмо правилно испунили оно што нам је задато. На тај начин се смишао нашег бивства-вања (=егзистенције) не налази више у бесмисленом страдању – које нам прети и у садашњем и у будућем веку – против кога се неизбежно морамо борити за наше спасење. У животу словес-них бића ово се постиже слобод-ном борбом – дакле, подвигом. Подвиг је једно од најдревнијих постигнућа човека. Почиње од-мах са изласком човековим из Раја, на месту његовог изгона. Човек се окренуо подвигу, јер је осетио немоћ своју да се суочи са тешкоћама живота. Нарочи-то се човек држао подвига, да би задовољио своје религиозне потребе. Читава природа људ-ска, која је потчињена закону пропадљивости и смрти, ни на који други начин не може да се

ослободи од насиља бесмисла – осим једино подвигом. Говори Проповедник: „Ако дух онога који има власт дође на тебе, не остављај место своје“ (Проп. 10, 4), и опет „успротивите се ђаволу, и побеђи ће од вас“ (Јак. 4, 7). Уласком нашим у живот, позвани смо да спознамо и да покушамо да остваримо наше одређење. Првобитно смо били саздана „по икони и по подо-

немо од онога што нам је зада-то, тиче се нашег сопственог спасења и исцељења, које је последица тачног извршавања заповести Лекара и Спаситеља нашег. Пошто ће према Писму „душа која згреши умрети“ (Јез. 18, 20), затварају се свака уста и читав свет бива за Бога затво-рен. Тако подвигништво више није ствар избора или склоно-сти, него је апсолутна обавеза. Човек се налази пред крајњим избором, који је, сасвим нед-восмислено, невезан за његове склоности: или ће ићи „уским и тесним путем“ који води у живот, у Царство, и сву пуноћу обећања Божјих, или ће изабра-ти „широк и простран пут“ који води у коначну пропаст (погледати Мат. 7, 13 – 14; Лк. 13, 24). Осим истине коју сазнајемо из више смисла божанског откро-вења, постоји и јасна дугого-дишња историја која ову истину у стварности потврђује. „Ко има уши да чује, нека чује“. Ако би и само једна једина особа, само један једини човек, био послу-шан и извршио заповести Ова-плоћеног Логоса (=Речи) Божјег, Спаса и Обновитеља нашег – и ово би било довољно да нам потврди истину да је „веран Го-спод у свим речима својим“ (Пс. 144, 13). Али, од Оваплоћења Господњег до данас, небројено мноштво подвигника сваким даном, сваким часом и мину-том, потврђује ову јединствену истину. Непрегледна војска под-вигника и победилаца у овом сјајном тријумфу, непрекидним и неуморним подвигом дости-же циљ, подстичући и нас да у њему останемо постојани. И сада, „ко је мудар да ово сачува, схватиће милост Господњу“ (Пс. 106, 43). Показаћемо ускоро не-опходност подвига, и како је он сасвим нужан, и у нашем живо-

Старац Јосиф Ватопедски

бију[2](κατ εικονα και ομοιωσιν)“ Творца. Ову истину потврђује и наше поновно саздавање.

Истината је тврђања да „нисмо више себе ради, него Христа ради, Који је због нас умро и устао (=васкрсао“ (уп. 2 Кор. 5, 15). Ово нас упућује на средишњи моменат нашег на-значења. Права природа људска показује се као врлинска. Јасна реч, да „нисмо више себе ради“, уздиже нас до једне више оба-везе. Стога, у целости припада-мо господству и власти обнови-теља нашег Исуса Христа, и дужни смо да се у потпуности покоравамо божанској вољи. Последица нашег отпада од ове наше одговорности, свакако је пропаст.

С друге стране, обавеза да не преступамо и да не отпад-

За нас православне, хришћанин је само онај који прима Христа као потпуну истину, као самога Бога, Творца и Спаситеља. Хришћанство је за нас сасвим јединствено, и оно не потребује никакво усклађивање, додавање или развој. Верујемо дубоким речима нашег Ослободиоца да: „нико не зна Сина до Отац, нити Оца ко зна до Син, и ако Син хоће коме открыти“ (Мат. 11, 27) и: „нико не долази Оцу, осим кроз мене“ (Јн. 14, 6) и: „јер ако не поверујете да Ја јесам, помрећете у гресима својим“ (Јн. 8, 24). Овде подвлачимо значај подвига, као најпогоднијег за оне који се боре и настоје да испуне своје назначење.

ту са другима, и у унутрашњој борби. Сада ћемо се усредсредити на нашу основну тему, а то је да, укратко и јасно, прикажемо основне црте православног хришћанског подвигништва. Јер као што каза Господ „само је једно потребно“ (Лк. 10, 42).

За нас православне, хришћанин је само онај који прима Христа као потпуну истину, као самога Бога, Творца и Спаситеља. Хришћанство је за нас сасвим јединствено, и оно не потребује никакво усклађивање, додавање или развој. Верујемо дубоким речима нашег Ослободиоца да: „нико не зна Сина до Отац, нити Оца ко зна до Син, и ако Син хоће коме открыти“ (Мат. 11, 27) и: „нико не долази Оцу, осим кроз мене“ (Јн. 14, 6) и: „јер ако не поверујете да Ја јесам, помрећете у гресима својим“ (Јн. 8, 24). Овде подвлачимо значај подвига, као најпогоднијег за оне који се боре и настоје да испуне своје назначење. Међутим, ми не кријемо да ово очишћење није циљ, већ је само корисно за достизање циља. Божанска благодат је онај прави узрок слободе, исцељења и ваксрења нашег. Наша жеља и настојање да будемо спремни, показује се нашим исповедањем на крштењу да се „одричемо сатане, и свих дела његових, и све гордости његове, и да се сједињујемо са Христом“. Слободним избором оно-

га што нам је драже, пројављује се наша слобода као слобода словесних бића и тако се потврђује наша богоподобност. Са вером ушавши у богопознање, спознајемо одмах шта је неопходно да бисмо учествовали у божанским обећањима. Господ нам указује да није довољно да знамо да постоји Бог. „Неће се спасити сваки који ми говори Господе, Господе“ (Мат. 6, 21). У обећањима Мојим имаће удео само онај „ко има и одржи заповести моје“ (Јн. 14, 21). Који „има“ значи – ко пази и научи смисао и циљ заповести Мојих, а затим их „одржи“, тј. испуни. Господ подвлачи значење држања заповести Његових: Који заповести Моје држи „то је онај који ме љуби“ (Јн. 14, 21). И понавља: „Онај који ме љуби, заповести моје одржаће“ (Јн. 14, 24). Ако би било другачије, не би сав закон био возглavlјен у две ма заповестима: „Љуби Господа Бога свим срцем својим, и свом душом својом, и свим умом својим, и свом снагом својом, и ближњега свога као самог себе“ (Мк. 12, 30 – 31). Овим двема заповестима показује се достојанство људске личности, и човек се удостојава да буде наследник и сунаследник Сина Божјег. Нагласили смо раније да подвиг није циљ сам по себи. Подвиг је, међутим, незаобилазан и неопходан за наше исцељење и повратак у достојанство нашег

свеукупног назначења. Божанско откровење је темељ здравог сазнања. Кроз божанско откровење спознајемо сами себе, свет који нас окружује, и нашу повезаност једних са другима. Откровење, као резултат деловања благодати Божје, непогрешиво нас води здравој природи ствари. Творац и Промислитељ Бог, поставља природу нашу у склад са њеним назначењем. Чињеница је да је пад човеков променио место и време тока ствари, што свакако није остало непознато свемоћном Богу Логосу (=Речи) „кроз кога је све постало“. Тако су, од стране човека који страда, да би прибрао и обновио здравље отрулежњене природе, по неопходности настали покушаји њеног исцељења.

Део свељубави оваплоћеног Бога Логоса био је и ово: да не дела заповедајући, да не ограничи начин повратка палог човека, него да човекољубиво предложи пут повратка и да подвуче значење божанских заповести. Који изговор би могао да оправда охолост (=дрскост) и небригу човекову, када наш сладчајши Исус „поче творити и учити“ (Дел. 1, 1).

Дакле, не само наш разум, него и откровење, утврђују нас, али нам и намећу неопходност подвига за остварење нашег назначења. Јер ако „они који су Христови, распеше тело са страстима и жељама“ (Гал. 5, 24), јасно је да ћемо само путем подвига постићи напредак. Задивљује нас Павле, који тако исправно говори о подвигу, јасно нас учећи да земаљско наше тело „жели против Духа, а Дух против тела; а ово се противи једно другоме, да чините оно што не бисте хтели“ (Гал. 5, 17). Подвиг, дакле, није ствар нашег избора и склоности, већ је он

наизбежан и сасвим неопходан. Ако погледамо на добит од монашког подвига, чак ако тај подвиг и делује страшан, нећемо пропасти. Јер напокон, шта је друго монаштво до облик успешног хришћанског живота? Циљ и сврха, како смо рангије назначили, јесте држање заповести Христових. По речи Павловој, ми смо „продани у

ропство греху“ (Рим. 7, 14) и приморани да чинимо „зло које не желимо“ (Рим. 7, 19). Који ће нас други сатрудник или саборац ослободити „од тела смрти ове“ (Рим. 7, 24)? Наше прибегавање монашком подвижничком искуству је нужно и неопходно, јер су битке и борбе за нашу слободу сталне и горке. Ми се боримо против страсти,

старих и нових, али и „против поглаварства, и власти, и господара tame овога света“ (Еф. 6, 12) и све силе њихове. Разрађена одбрана за ову духовну борбу налази се у монашкој пракси, и нећемо претерати ако је узмемо за пример исправног живота свакога од нас.

www.svetosavlje.org

ДУХОВНОСТ

О ИСКУШЕЊУ

Св. Кирил Јерусалимски:

„И не уведи нас у искушење“, Господе. Да ли нас Господ овим учи да се молимо да уопште не будемо кушани? Не, јер речено је: „Сваку радост имајте, браћо моја, када бивате кушани“ (Јаковљ. 1, 2). Пасти у искушење може да значи и утопити се у искушењу. Јер је искушење слично некој реци, преко које је тешко прећи. Зато неки, не утопивши се у реци искушења, препливају исту као искусни пливачи, не предајући јој се. А други нису такви, већ улазе у реку искушења и утопе се.

Као, на пример, Јуда, који је упао у искушење среброљубља, и није препливао пучину (тог искушења), већ се удавио и телесно и духовно. Петар је, пак, упао у искушење одрицања од Христа, али упавши у њега није се удавио у њему, већ је храбро препливао пучину и избавио се од искушења. Ево како други човек (псалмопевац Давид) који је дошао до савршенства светих благодари за избављење од искушења: „Ти си нас окушао, Боже, претопио си нас, као

сребро што се претапа. Увео си нас у мрежу, метнуо си бреме на леђа наша. Дао си нас у јарам човеку, уђосмо у огањ и у воду; али си нас извео у одмор“ (Пс. 66, 1012). Видиш ли са каквом смелошћу говоре они који су победили искушења и који нису посустали. Речено је: „Извео си нас у одмор“. Ући у душевни мир (одмор) значи избавити се од искушења.

Св Григорије Ниски:

„Не уведи нас у искушење“. Колика је, браћо, сила у тим речима? Господ различито и са више имена именује лукавога (непријатеља нашег), као што су: Ђаво (Мт. 13, 39), Велзевул (Мт. 10, 25), Мамон (Мт. 6,24), кнез света (Јн. 14, 30), човекоубица (Јн. 8, 44), лукави, отац лажи (Јн. 8, 44), и другим сличним именима. Можда је једно од најјаснијих његових имена искушење. Ову нашу претпоставку потврђује само устројство Молитве Господње, јер Господ после речи: „не уведи нас у искушење“, додаје молење за избављење од лукавога, чиме означава једну исту ствар. Онај ко не улази у

искушење (напаст), тај је самим тим ван власти лукавога; а ко је у искушењу (напасти), тај је у власти лукавога; следи, дакле, да су искушење (напаст) и лукави једно исто. Чему нас учи ово молење Молитве Господње? Учи нас да будемо слободни од онога што видимо да је овај свет, а о коме је речено: „Свет сав у злу лежи“ (1. Јован. 5, 19). Ко хоће да буде изван домаја лукавога, који нас подстиче на искушења, тај мора у потпуности да се искључи из световног живота. Јер, искушење се не може дотаћи душе ако непријатељ (лукави), поставивши на злобну удицу своју световне прелести као мајац, не стави те прелести пред наше очи да би у нама побудио жељу за искушењем. Ова мисао ће нам бити много јаснија ако је поткрепимо примерима.

Море често бива страшно када се узбурка, али не за оне који живе далеко од њега. Огањ је погубан, али само за материју која гори. Рат је ужасан, али само за оне који ступе у рат. Ко жели да избегне невоље рата, тај се моли да не дође до потребе да и он ратује. Ко се боји ватре,

моли се да не буде у њој. Ко се плаши мора, тај се моли да му не устреба да плови морима. Тако и онај ко се боји заразе лукавога нека се моли да не буде на мети лукавоме (тј. да не постане роб световне сујете и страсти). Потошто „свет лежи у злу“ у световним делима су скривени поводи за искушења; дакле, онај који се моли да не падне у искушење, не треба ништа друго да моли до да не буде заведен световним прелестима. Јер ко то избегне, тај ће избећи вражји мамац; његову прикривену удицу неће загристи, неће је прогутати и тако неће пасти у власт лукавога.

Св. Јован Златоуст:

„И не уведи нас у искушење“. Овде Спаситељ очигледно указује на нашу ништавност и осуђује гордост, и учи нас да не одустајемо од подвига и да својевољно никуда не журимо: јер ће тиме за нас и победа бити блеставија и за ћавола пораз тежи. Али, ако смо већ увучени у борбу, дужни смо да се држимо смело; а ако за борбу нема повода, дужни смо да будемо спокојни и да очекујемо време подвига да бисмо показали одсуство славољубивости у себи и своју храброст.

Исти овај Светитељ:

„Не уведи нас у искушење“. Нечастиви нам причињава многе невоље, као и људи, или очигледним наношењем зла или зломислијем. Понекад и тело погубно делује на душу; а понекад, због различитих болести, наноси нам невољу и страдања. Потошто разне и многобројне невоље насрђу на нас са свих страна ми треба да се молимо Богу да нам да избављење од њих. Јер кад Бог заповеди престаје свака мука, бура се стишава и

постићени лукави се удаљује; као што је, некада, оставивши људе, он прешао у свиње, не осмеливши се, чак, ни то да уради без наредбе (Мт. 8, 31). Ако нема власти, чак, ни над свињама, како онда може овладати људима које Бог чува?

Св. Касијан:

Овде се поставља значајно питање! Ако се молимо, да не паднемо у искушење, како онда можемо доказати добродетељ своје постојаности и одлучности која се тражи у Св. Писму? „Блажен је човек који претрпи искушење“ (Јаковљ. 1, 12). Дакле, речи Молитве: „не уведи нас у искушење“, значе: не допусти нам да будемо побеђени у искушењу. Јов је кушан, али не уведен у искушење, јер: „не рече безумља за Бога“ (Јов. 1, 22), и не упрља уста богохуљењем, што је од њега захтевао кушач. Искушавани су били Авраам и Јосиф, али ниједан од њих није био уведен у искушење, јер ниједан није испунио захтеве кушача (ћавола).

Св. Максим Исповедник:

Везујући ово молење са претходним, учимо да онај ко из душе не опрости дужницима и чије срце није чисто пред Богом од сваког нездовољства према брату своме и које не сија светлошћу помирења са ближњима, тај се лишава Божије благодати и предаје се искушењима лукавога, а да би очистио своје грехе мора научити да буде благона-клон према другима. Искушење је закон греха који је био припремљен (од лукавог) првом човеку, а лукави је ћаво који је увео првог човека у грехопад, тако што га је саблазнио и увукao у грех, кушајући га оним што

му је Бог забранио, и човек је тако нарушио Божију заповест. Плод свега тога је био губљење бесмртности.

Искушењем се назива и увлачење душине воље у страсти телесне; а лукавим се назива стварни узрок који побуђује ту људску тежњу к спастима телесним. Од тога, пак, праведни Судија не избавља никога осим онога који оправшта дужницима својим, а ко не оправшта залуду се моли за оправшта грехова својих. Бог оставља таквога немилосрдног и непомирљивог човека и он бива побеђен од лукавога...

Човек треба да зна потребе своје природе тј. да постоји закон природе људске на једној и тирјанство страсти на другој страни. Тирјанство страсти доводи до самовољног удаљавања од људске природе. Овај први (закон природе) задовољава природне људске потребе, а други (закон тирјанства страсти) изопачује људску природу, која је првобитно створена као чиста и непорочна. Закон природе људске је такав да дејством ума људског чува наше биће... и када узносимо Молитву Господњу, она бива услишена и Бог нам уместо једне дарује две благодати: оправштај грехова прошлих и избављење од грехова будућих, не допуштајући нам да паднемо у искушење, нити лукавоме да нас пороби, јер оправштамо дугове ближњима нашим.

Дакле ако желимо да се избавимо од лукавога и да не паднемо у искушење, уздајмо се у Бога и оправштајмо дугове дужницима нашим јер: „Ако ли не оправстите људима сагрешења њихова, ни Отац ваш неће оправстити вама сагрешења ваших“ (Мт. 6,15); (чинимо тако) да би нам не само били оправштени грехови

наши, већ и да бисмо победили закон греха, не падајући у искушење и побеђујући родитеља греха лукавога, молећи се за избављење под руководством Христа Господа, Који је победио свет, и Који нас је наоружао заповестима Својим, научивши нас да одбацимо страсти и да незасито стремимо Њему као Хлебу Живота, Премудрости и Правде кроз испуњавање воље Оца Небескога Који нас је училио саслужитељима анђелским, који су нам објавили небеско устројство живота, благоугодно Богу. И зато (због сличности анђелима) ми усходимо к Богу, к Оцу светова Који нас је училио да будемо заједничари божанске природе кроз причешће благодаћу Духа Светога, чиме постајемо чеда Божија и синови Божији, и облачимо се у Самог Створитеља те благодати, Сина Очевог... из Којега, кроз Којега и у Којем имамо и имаћемо живот вечни.

Нека молитва наша буде усмерена на ово тајанствено обожење да бисмо објавили каквим нас је учинило оваплоћење Јединородног Сина, и где нас је узнела моћна Десница Човекољупчева, нас који смо нижи од најнижег, нас који смо притиснути теретом грехова наших. Узљубимо још више Онога Који нам је тако премудро припремио спасење, показавши делом, да је наша молитва услишена, показавши нам да истину имамо Бога за Оца, а не лукавога, који посредством страсти увек покушава да тирјански влада нама и који нас уместо у живот води у смрт. Јер сваки од ова два властодршца (и Бог и непријатељ Његов ђаво) онима који им се предају дају сваки своје: Бог им даје живот вечни, а ђаво даје смрт онима који му се предају

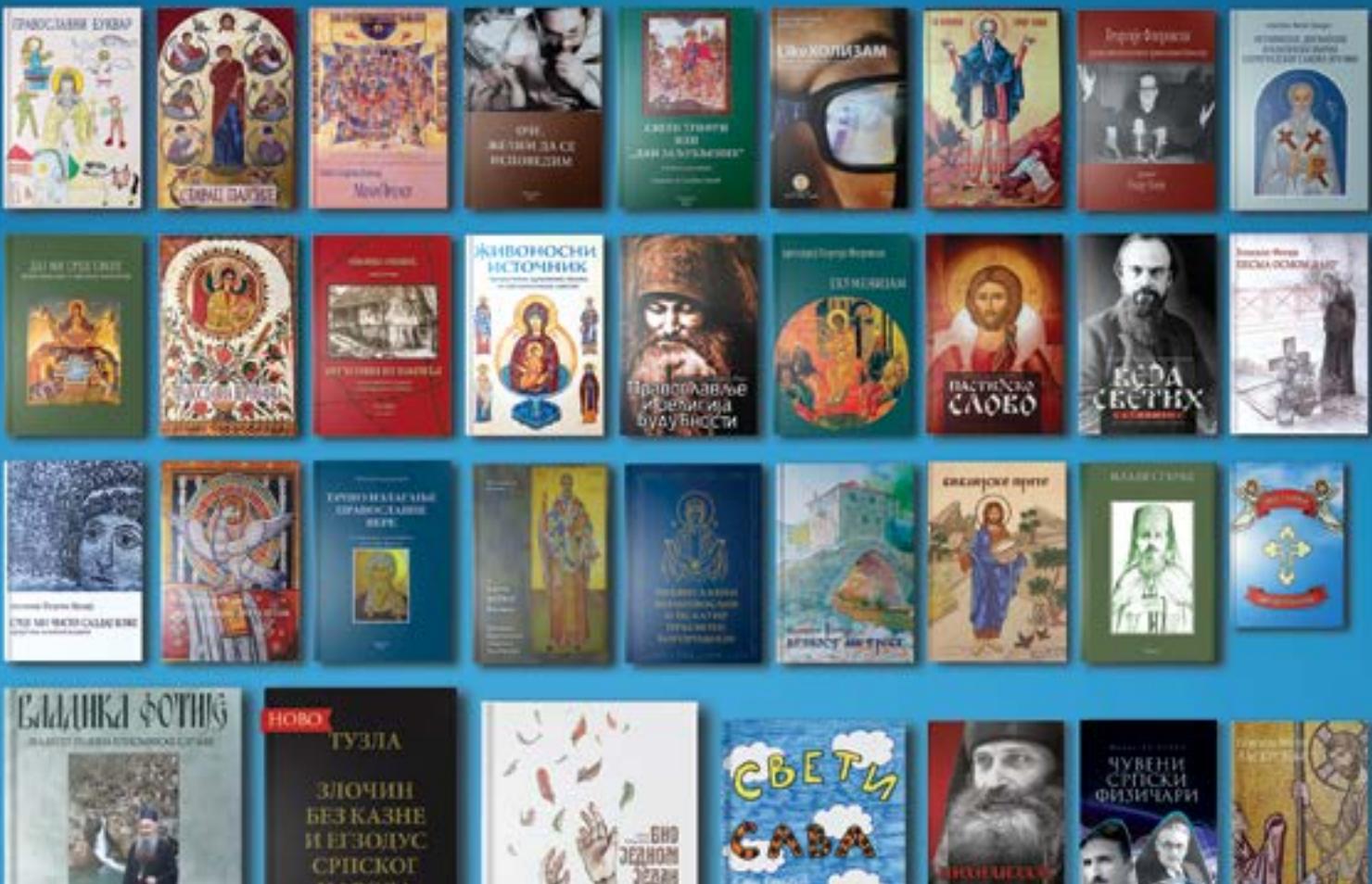
Искушење Господа Исуса Христа у пустини

под дејством искушења.

Према Светом Писму постоје две врсте искушења: једна искушења, која условљава оно што нам је пријатно и друга, која проузрокују непријатности и болест. Прва су вољна, а друга принудна. Из њих (и једних и других) рађа се грех и нама је заповеђено да се молимо по заповести Господњој која нас учи да говоримо: „и не уведи нас у искушење“, и саветује нам: „Бдите и молите се да не паднете у напаст“ (Мт. 26, 41)... За оне који су чврсто пригвождени клинцима греха спасоносне су речи великога ап. Јакова који позива: „Сваку радост имајте, браћо моја, када паднете у различита искушења, знајући да кушање ваше вере гради трпљење; а трпљење нека усавршује дело, да будете савршени (Јаковљ. 1, 2, 3). И једну и другу врсту искушења лукави зломислено осматра, и у првим (вољним) искушењима

лови человека преко привлачности и узбуђивања телесним сластима, саблажњавајући душу да одустане од богољубиве настројености; а друга (принудна) искушења користи, изазивајући помисли побуне и хуле на Творца у души человека притиснутог невољом и бедом.

Познајући лукавство нечастивога, ми треба да се молимо (када се ради о вољном искушењу) да не отпаднемо од богољубиве настројености; а када Бог допусти да паднемо у невољно искушење треба да трпимо храбро и да (будући у невољи) призовамо Саздатеља. Нека се нико од нас не саблазни прелесним сластима лукавога; нека се у будућем животу избавимо вечних мука и да будемо причесници неизрецивих добара, која сада само делимице видимо у Христу Господу нашем, Који се слави са Оцем и Пресветим Духом.

ИЗДАЊА ИЗДАВАЧКЕ КУЋЕ
ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКИ
„СИНАЈ“

Владика Фотије

ДЕЧИЈА ХИЈАНА

Помози Боже деци,
да као небески анђели
све чинимо по Твојој Воли,
да се трудимо
да као сва деца Божија
- добри будемо,
не да бисмо се гордили,
већ да бисмо Теби,
Богу нашем угодили,
драги и мили били,
и увек разиграни,
као јагањци на пољани
где непријатеља
и вукова нема,
јер си Ти Боже
Пастир и Чувар наш,
ко на Тебе да крене,
од Тебе дрхте
и демонске сене,
само се ми деца радујемо
што ћемо, овде на земљи,
а и у вечности,
у Твојој Очинској бризи
и Љубави да живимо

